

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

77. koosolek.

4. juulil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Eesti-Türgi kaubanduse- ja laevanduselepingu ja selle allakirjutamisprotokollide kinnitamise seadus — redaktsioon.
4. Eesti Vabariigi 1930./31. aasta kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 1 — redaktsioon.
5. Riigi 1931./32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — redaktsioon.
6. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 5 — redaktsioon.
7. Tolliseadustiku muutmise seadus — redaktsioon.
8. Kaubalaeva teki juht- ja meeskonna sõidu seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.
9. Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seadus — redaktsioon.
10. Tolli-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.18 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

Juhataja: Päevakorra kohta on esitatud järgmised ettepanekud:

- 1) rkl. Hasselblatt'ilt, täiendada päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised;
- 2) teeb juhatuse liige Penno juhatuse nimel ja vanematekogu otsusel ettepaneku, päevakorra 17. punkt — tolli-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek — võtta päevakorra-punkt 9-daks.

Vanematekogu tunnustas oma eilsel koosolekul selle seaduseelnõu kiireks, kuna valitsus oma kaaskirjas on sedasama öelnud.

- 3) on rkl. Masing'ilt ettepanek, võtta üüriseaduse kaotamise seadus päevakorra-punkt 10-daks.

J. Masing (mo): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üüriseaduse kohta loodetavasti pikemaid kõnelusi ei tule. Seadus on õige lühike ja seisnud juba äärmiselt kaua päevakorras, sellepärast teingi tähendatud ettepaneku, mille härra Esimees ette kandis.

V. Hasselblatt'i ettepanek võetakse vastu.

Juhatuse liikme R. Penno ettepanek võetakse vastu.

J. Masing'i ettepanek võetakse vastu.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

haridusekomisjoni M. Vesterblom'i asemele C. Schilling (sk-s-r).

3. Eesti-Türgi kaubanduse- ja laevanduselepingu ja selle allakirjutamisprotokollide kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Eesti Vabariigi 1930./31. aasta kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 1 — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

5. Riigi 1931./32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

6. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 5 — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

7. Tolliseadustiku muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

8. Kaubalaeva teki juht- ja meeskonna sõidu seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

9. Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

10. Tolli-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule 28. mail 1930. aastal esitatud seaduseelnõu ülesandeks oli: esiteks, maksta panna uut tolli — 0,55 kldfr. kg netto pealt igasuguse liha kohta, nii soolatud kui kuivatatud kujul, samuti lihast valmistatud vorstide kohta; teiseks, tõsta sulatatud rasva tolli 0,40 kldfr. pealt 0,55 kldfr. kg netto peale.

Rahaasjanduse komisjonis oli kõneallev seaduseelnõu arutamisel. Rahaasjanduse komisjoni enamus lükkas selle seaduseelnõu tagasi. Aruandjana esitan ettepaneku Riigikogule,

seaduseelnõu tagasi lükata.

Rahaasjanduse komisjonis toodi ette järgmised seisukohad seaduseelnõu vastu.

Vaadeldes valitsuse eelnõu juurde lisatud seletuskirja näeme seal tabelit, mis peab tõendama, et liha- ja rasvaainete sissevedu Eestisse on alates 1927. a. aastast tõusnud. Nii on valitsuse seletuskirjale juurdelisatud tabelist näha, et 1927. a. veeti sisse liha- ja rasvaaineid igasugusel kujul kogusummas 103.000 krooni eest; 1928. a. — 460.000 krooni eest ja 1929. a. — 951.000 krooni eest. Sellest tabelist paistab silma kaunis suur sisseveo tõus, alates 1927. a. Mis puhtub eelmistesse aastatesse, siis on 1926. a. sissevedu olnud märksa suurem kui 1927. a. 1925. a. on

ta olnud väikesem. Seega sissevedu tõuseb kuni 1926. a., kus ta ulatub sentides 42 miljonini, langeb siis 1927. a. kuni 10 miljoni sendini ja tõuseb 1929. a. kuni 95 miljoni sendini.

See tabel ei ole aga küllalt täpne selle poolest, et ta ei näita puhast, netto, liha- ja rasvaainete sissevedu, sest tabelisse on lisatud juurde ka loomamagude ja -soolte sissevedu 1929. a. Loomamagusid ja -sooli veeti tähendatud aastal sisse selleks, et neid siin ümber töötada ja ümbertöötatud kujul jälle välja vedada. Õigusepärast ei ole see sissevedu kuidagi viisi Eesti rahvamajandusele halb sissevedu, mis õigustaks tollide tõstmist. Kui meie tooresaineid sisse veame selleks, et neid ekspordiks ümber töötada, siis ei ole see meie rahvamajandusele halvaks nähtuseks, igatahes mitte sellaseks, mis õigustaks sisseveotollide kõrgendamist. Kuid ma ei eita, et loomamaod ja -sooled ei mängi suurt osa selles liha- ja rasvaainete sisseveos, mis 1929. a. toimus. Kuid valitsusel ei ole siiski õigust andmeid loomamagude ja -soolte sisseveo kohta kasutada sisseveo üleliigset suurust näitama määratud andmete hulgas.

Kui meie vaatame liha- ja rasvaainete sissevedu teisest küljest, nimelt sellest küljest, kuipalju sisemaal on järele jäänud tarvitamiseks rasva- ja lihaaineid, eriti aga rasvaaineid, siis paistab pilt sootu teisena, kui valitsuse seletuskirjas esitatud tabeli järele see pealtnäha paistab. Paistab, et rasvaainete tarvitamine sisseveo suurenemise tõttu on kasvanud, kuid tegelikult ei ole see nii. 1928./29. aastal langes sisemaal rasvatoodang, ja kuigi sisemaal rasvatoodangule juurde lisada suurenenud rasvaainete sissevedu, siis ei anna see ikkagi niisuurat tarvitamiseks jäänud rasvaainete kvantumit kui 1927. aastal. Elanikkudel on oma kindel tarvidus rasvaainete järele. Kui kodumaa toodang vähenes, oli see tõukeks sisseveo suurenemisele. Sealihä läbikäik tapamajades oli 1927. aastal 124.000 kvintaali, 1928. aastal — 109.000 kv., 1929. aastal — ainult 88.000 kv. Sealihä läbikäik on mõõduandev selle kohta, kuipalju searasva saavutati. (J. Tõnisson, rhv: Kuipalju sellest välja veeti?) Võtame ka selle arvesse. Neist arvudest, mis näitavad tapamajade läbikäiku, arvame maha väljaveetud sealihä kvantumi, siis jäi sisemaale järele 1927. aastal 97.600 kvintaali, 1928. aastal — 87.000 kv., 1929. aastal — 74.900 kv. — seega on 1929. a. hulga vähem kui 1927. aastal. Need arvud näitavad selgesti, et rasvaainete sisetoodang oli 1929. aastal tunduvalt väikesem kui 1927. aastal. Lisa-

me neile arvudele, mis näitavad, kuipalju jäi rasvaaineid siseturule, need arvud juurde, kuipalju sisse veeti rasvaaineid, siis näeme, kuipalju võis jääda siseturule tarvitamiseks ühes sisseveoga. Vastavad arvud on 1927. a. — 98.200 kvintaali, 1928. a. — 91.000 kv., 1929. a. — 83.100 kv.

Seega tuleb seletust, et rasvaainete sissevedu on meil väga suur, hinnata teisiti. Sissevedu ei ole seda auku täis täitnud, mis tekkis sisetoodangu vähenemisega. 1927. a. on olnud hoolimata sisseveo suurenemisest rasvaaineid vähem tarvitamiseks kui 1927. a. Seega rasvaainete sisseveo kvantumi tõus 1928. a. ja 1929. a. ei ole hädaohtlik, vaid see altas osalt katta differentsi, mis tekkis siseturul rasvaainete vähenemisega. (K. P ä t s, põl: Aga miks see differents tekkis, kas nad seda ka näitavad?)

See differents tekkis peamiselt sellest, et meil oli 1927. ja 1928. a. ikaldus. (K. P ä t s, põl: Nool!) Meie peame asju võtma niisugustena, nagu nad on. Ikaldus ei olnud igatahes tingitud rasvaainete sisseveost, kuid et meil ikaldus oli, siis vähenes sigade kasvatamine ja järelikult ka rasvaainete toodang. Et aga inimesed rasvaaineid tarvitavad vastavalt rahjumustele, siis oli loomulik, et osa rasvaaineid veeti väljast sisse. (K. P ä t s, põl: Võisid ka teised aseained tekkida.) Jah, on tekkinud ka. See kvantum rasvaaineid, mis välismaalt sisse veetud, on palju väikesem, kui see, mis viimastel aastatel kodumaa toodangu alal on vähenenud. On see toimunud, millest rääkis härra Päts, rahvas on veel mingit aseainet tarvitanud, näiteks margariini, halba võid. Et 1927. a. rasvaainete kvantumit kätte saada, pidi rahvas peale sisseveetud rasvaainete veel teisi aineid tarvitama.

Tõsta nüüd tolle rasvaainete pealt põhjusel, et paaril viimasel aastal on rasvaaineid enam sisse veetud, ei ole õige. Eriti aga seepärast, et siin riivatakse kõigi kehvemate kihtide huviseid ja toiduratsiooni.

Mis puutub lihasse, siis vaatleme, kes tarvitavad seda sisseveetavat liha, mis on peaaegu ainult seapekk Ameerikast. Muud liha, nagu seletasin, sisse ei veeta. Seda tarvitavad need meie rahvakihid, kes ei suuda osta värsket liha, kellel selle ostmise käib üle jõu, kellel ka kodumaa soolatud liha ostmise küllalt sobiv ei ole. Meie kodumaa tapamajad ei lase turule niisuguseid sorte, mis kaua vastu peaksid. On terve liik töölisi, kes lähevad kauemaks ajaks maale tööle, metsatööle, kraavisid kaevama j. n. e. Just need võtavad kaasa Ameerika pekki seepärast, et see kauem vastu

peab. Neil on peale silkude ja heeringate tarvitada sellega lihaaine, mida nad võrdlemisi odavalt kätte saavad. (K. P ä t s, põl: Harjunud ka.) Jah, on ka teatud harjumus selle kohta. Siin on tegemist kõige kehvea kihi toiduainega. Kui Ameerika pekk tehakse tolliga kalliks, siis ei ole arvata, et need inimesed samal määral tarvitsid värsket liha, sest värsket liha ostmise käiks neile üle jõu. Tihti töötavad nad ka niisugustes tingimustes, et neil ei ole võimalik saada värsket liha.

Lugu on analoogiline ka rasvaga. Kui järele päri te perenaistelt, miks nad tarvitavad välismaa rasva, siis ütlevad nad, et see on odavam. Kaebavad küll, et see pannil raksub, kuid ta on odavam ja sellepärast ostetakse teda.

Kui meie peekonitööstus areneb, tapamajade läbikäik suureneb ja eksporditapamajad saavad rasva suuremas ulatuses turule, siis ei aita tolli rasvahinda kõrgel hoida. Rasvahind langeks. (K. P ä t s, põl: Tapamajad niisugust rasva ei saada turule, see on teine rasv.) Saadavad. „Külmetusel“ on näiteks, sellekohane sisseseade olemas. Toll ei anna siis enam kaitset. Seda oli näha Saksamaal rukki suhtes. Heal vilja-aastal langeb Saksamaa rukkiahind hoolimata sisseveotollist. Toll ei aita enam, kus on tegemist üleproduktiooniga siseturul. Saksamaa hoiab oma rukkiahinna kõrgel headel viljasaagi-aastatel sel kombel, et maksab väljaveo preemiaid. Sama lugu oleks ka meie rasvaga, kui peekonitööstus areneb. (K. P ä t s, põl: Kuidas, kui odavalt ostetakse? Ega meil ka inglid taevase nisu kasvatama ei hakka.) Härra Päts kahtleb, kuidas võib peekoni valmistamine... (K. P ä t s, põl: Seda, mis Ameerikast tuleb, ei saa peekonirasvaks nimetada.) Selles on Teil õigus, ta on halvem, kuid kui oleks ühe hinnaga saada omamaa rasva ja välismaa rasva, (K. P ä t s, põl: Ameerikas on teised sead.) siis perenaised ei ostaks seda viimast. Kinnitan, kõrged tollid ei garanteeri pikemaks ajaks kõrgemat rasvahinda. Kui hakataks enam rasva valmistama, siis turule tulev rasv surub ise hinnad alla ja kõrgem toll jääks paberile, sünnitades aga ajuti ilmaaegseid ja ülekohtusi raskusi kehvematele kihtidele.

Need olid motiivid, miks rahaasjanduse komisjoni enamus valitsuse eelnõu tagasi lükkas.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Mis puutub ettetoodud statistikasse, siis on valitsuse seletuskirjas väike viga. On arvesse võetud ka sooled ja maod, kuid nende

sissevedu on nii minimaalne, et see üldist pilti ei muuda. Meie näeme aga, et peki ja rasva sissevedu viimasel ajal tõusnud on. (Aruandja A. Oina vahelhüüe.)

Meie oleme välja vedanud võid ja peekonit. Oleme rasva väljavedav maa, ja seepärast ei tohiks olla põhjust rasvaainete sissevedamiseks. Statistika andmed ei ole täpsed, sest võetakse arvesse tapamajades tapetud sead, kuna sead, kes maal tapetakse, on arvestamata. Halva aasta tõttu aga ei olnud inimestel võimalust niipalju sealihha osta kui varem, ja sellepärast võis tarvitamises olla viimasel aastal langus.

Mis puutub rasvasse, siis väljaspoolt toodud rasv on odavam, ja seda see võib ka olla. Meie saaksime ka palju odavamat rasva, kui ainult meie veterinaar-politseid silmad kinni pigistab... (L. J. O h a n s o n, stp: Kas need silmad siis nii kalliks teevad?) ja ei vaata, missugust rasva valmistatakse. Kui meil aga järelevalve on, ja kui üht rasva lubatakse toidurasvaks ja teist mitte, siis on rasv muidugi kallis. Kollast rasva võib keemiliselt puhastada, mida saab teha üsna väikeste kuludega, siis muutub see valgeks ja läbipaistvaks ja saab samasuguse välimuse, nagu harilikul toidurasval. Meil on oma utilisatsiooni asutus, kus kõiksugu jätted ära kasutatakse. Niisugust viisi enam ei ole, et jätted hävitatakse või maetakse, vaid ikka kasutatakse ära ja tehakse rasva, ja see rasv läheb ka müügile. (J. S o o t s, põl: Raipe rasv.) Ja kui rasva kuskile maale sisse tuakse, seal on muidugi tunnistused juures, et see kõlbulik toidurasv. Kui meie sarnast Eestis valmistatud rasva turule ei lase toidurasvana, siis ei tohi meie ka välisrasva turule lasta ja peame siin riivi ette lükkama. (Aruandja A. O i n a s: Sanitäärmäärused peavad olema.) Mingisugused sanitäärmäärused seal ei aita. Kui hakkate keemiliselt vaatama seda rasva, siis on võimalik ainult konstateerida, et see on rasv, ja kui vaatate väljastpoolt palja silmaga, siis ei ole midagi näha. Ei ole ju peale kirjutatud, kuidas seda saadi. (J. H o l b e r g, põl: Missugusest raipest see saadud.) Seepärast teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta nõnda, nagu see Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud.

M. L a a r m a n (põl): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Tõepoolest oli natuke imeplik käesoleva seaduse käik. See seadus esitati Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule vastuvõtmiseks, ja Riigikogu rahaasjanduse komisjon algas seaduse arutamist, kuid sel

korral, kui seadus hääletamisele tuli, mina ei tea, mis põhjused seal olid, ei olnud koalitsiooni rühmade esindajaid tarvilikul määral koos, nii et opositsioon kerge vaevaga võis seaduse tagasi lükata. (L. J o h a n s o n, stp: Koalitsioon oli telefoni juures.) Väga võimalik, et ta telefoni juures oli. Igatahes oli tõsiasi see, et seadus tarvilikku enamust ei leidnud rahaasjanduse komisjonis, ja muidu harilik vähemus seal enamuseks muutus, ja sel mõttel ka tagasi lükkas seaduse. Nüüd on ta oma esindaja kaudu siin ettepaneku teinud, seaduseelnõu ka Riigikogus tagasi lükata. Minu arvamise järgi ei vastaks see aga sellele meeleolule, mis muidu rahaasjanduse komisjonis võiks olla ja mis tõesti tollide arutamise juures ilmsiks tuli.

Meie peame meelde tuletama, et rahaasjanduse komisjoni alamkomisjon umbes 6 kuud arutas tollide küsimust. Need olid tööstuse tollid, nimelt tekstiil- ja nahasaaduste toll. Selle küsimuse juures valgustati tollide küsimust õige põhjalikult ja õige laialt. Selle küsimuse juures valgustati üldse tollipoliitikat ja kuivõrt see õigustatud, ja kuivõrt riik huvitatud sellest peaks olema, et meie tööstus kaitstud oleks väliskapitali surve vastu. Seal sellel juhtumisel ei saanud opositsiooni salata, nimelt praegune aruandja härra Oinas ei saanud eitada seda, et tööstus ilma tollideta ei suudaks püsti seista, et ta teataval määral tollide kaitset vajab. Vaieldi ainult tolli määra juures, mis tööstust suudaks kaitsta. Arvati, et praegune tollikõrgendus tööstusele liiga kõrge on, kuna aga kategooriliselt ei vaieldud, et tollid tigidast on. Kui nüüd lugu nõnda on, et tööstusele vajalik on tollikaitse, siis ei saa ometi öelda, et teisele tööstusele, see on põllumajandusele, see vajalik ei oleks. Alamkomisjonis oli kõne all see, kas lugu tõepoolest sarnane on, nagu mõnelt poolt tõendatakse, et kapital välismaalt siia tungib ja dumpingu hindadega hävitada tahab meie tööstuse. Toodi näiteid, et välismaalt tungib siia tekstiil- ja nahatööstus, kus ta alla oma hinna tööstusesaadusi müüb, ja see hävitab meie tööstuse. (J. P i i s k a r, stp: Eesti nahatöösturid saatsid Tshehhoslovakkiasse ka oma tööstuse saadusi ja müüsid neid alla oma hinna.) Väga võimalik, ma selle vastu ei vaidle. Täheandan, et seal siiski vaks vahet on. (K. P ä t s, põl: Aga kuipalju nad viisid sinna? — J. P i i s k a r'i, stp vahelhüüe.) Kas Teie lõpetasite juba? Vaadake, see võib väga võimalik olla, et meie vabrikandid Tshehhoslovakkiasse saadavad mõned saapapartiid, aga selle juures jäsite võrdlemata,

kui suur jõud on ühel pool ja kui suur teisel pool. Härra Piiskar, teie kõnelejad tõid alamkomisjonis ette, et Tšehhoslovakkia vabrikant Bata niivõrt vägev on, et ta ees mitte ainult Tšehhoslovakkia ei värise. Lugesin ühest Saksa ajakirjast, kus ta ähvardab Saksa suurtööstust oma saapatööstusega, ta ütleb, kui teie alla ei kirjuta minu tingimustele, siis tulen ja ehitatan sinna oma saapavabrikud ja sunnin teid alla kirjutama. Kui see isand Bata nii vägev on, et ta ees värisevad Saksa suurtöösturid, kas, härra Piiskar, see naljakas ei ole, kui meie nõrgal alusel seisvaid omamaa vabrikuid tahame võrrelda selle suurettevõttega. Ma ei taha siin tööstureid kaitsta, toon ette mõtted, mis alamkomisjonis ette kanti. Ma tahan oma väitega tõendada, et välismaa kapital püüab meie maale sisse tungida selleks, et surmata meie ettevõtteid.

Mis hästi võimalik ei olnud näidata tööstusesaaduste juures, kuidas välismaa kapital püüab sisse tungida, seda on võimalik näidata meie põllutööstuse juures. Alles hiljuti toodi näide sellest „Kaubandus-tööstuskoja Teatajas“ nr. 12, kuidas meie põllumajandusele dumpingu hindadega peale tungitakse ja siin saadusi müüakse, mis kodumaal 100% kõrgemad kui meie turul. Toon näite rukkiahindade kohta. Selle ajakirja nr. 12 on olemas börsiteated, nii on lhk. 302 peal Hamburi teated. Seal on olnud sisemaa rukkiahind kohapeal riigi markades 169—171 tonnist. Meie rahas teeks see välja 152 krooni tonn, või 100 kilogrammi eest 15 kr. 21 s. või 2 krooni 53 senti puudast. Kui loeme aga, et seesama rukis, mis Hamburi börsil müüakse 253 senti puud, Tallinnas maksab 8.25 senti 100 kilogrammi, tähendab puud 137 senti, siis on minu arusaamise järgi see produkt ligi 100% oma turul kallim. See on selgeks tõenduseks sellele, et meie põllumajandusele tahetakse niisuguste võistluse hindadega anda kõva hoop, tahetakse põllumajandus hävitada sellega, et sunnitakse alla oma hinna kaupumüüma. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Härra Jõeäär annab ühe väga targa retsepti, kuidas põllumees võib rikkaks minna. Ta soovib osta odavat Saksamaa rukist sigadele söötmiseks ja pärast rasva ära müüa. Ta jätab aga nimetamata ühe väikese asja, nimelt et meil tuuakse sisse Ameerikast — siin öeldi raiperasva, ma seda nii halvasti ei nimeta — igatahes alaväärtuslikku rasva, seda ütles härra Majanduseminister, ja müüakse palju odavamalt kui meie omamaa rasva. (A. Jõeäär, stp vahel-

hüüe.) See on väga tark nõuanne, härra Jõeäär, aga üks Eesti vanasõna ütleb ka, et kui põrsal oleksid küüned, siis roniks ta puu otsa, siin on aga see viga, et põrsal küüsi ei ole, ja sellepärast ei saa ta puu otsa ronida, ja nii ei saa ka selle targa nõuande järgi talitada. (L. Johnson, stp: Aga mispärast põrsas, vana siga ka! — K. Päts, põl: Vana siga on raske, ei jõua ronida.) Igatahes minu arvates on kindel, et härra Jõeääre retsepti järgi käia ei saa, sest et puudub turg, kus meie saaksime sel moel kasvatatud kallist rasva müüa, pealegi kus veel sisse tungimas välismaa kaup. (A. Jõeäär, stp: Siis ei ole seakasvatamisest kasu.) Vaadake, härra Jõeäär, mõni asi võib kangesti lihtne olla, kui temast kaugel ollakse, ja niisama lihtne näib Teil ka see peekoniasia. Minu arvates on niisugustel nõuannetel vähe väärtust, sama vähe, nagu ühel laadal maamehe ja linnamehe omavahelisel nõuandel. Linnamees ütles, et mispärast see peekonipõrsas nii kallis on, ning maamees vastas, et tema odavama hinnaga teda müüa ei või. Linnamees ütles, miks ei või, kuipalju selle põrsa söötmiseks ikka läheb, natuke piima ja jahu peale, ja ongi kasvatatud. Maamees küsis: „Kas te olete kirvesuppi sõnnud?“ Linnamees ütles, et ei, ja küsis, kuidas seda keedetakse? Maamees andis nõu: „Võtke üks vana kirves, pange patta, rasva, jahu, kartuleid ja muud aineid juurde, ja kirvesupp ongi valmis. Tuleb hästi odav, sest vana kirves ei maksa midagi.“ Aga minu arvates ei ole see lugu nii. Ehk küll kirves midagi ei maksa, kuid kui kõik need ained juurde panna, siis läheb ta sama kalliks, kui eht riisipuder, või mõni muu teine toit. Lõpude-lõpuks oli sellel juhtumisel tagajärg see, et maamees arvas, et igaihe nõuandmise järgi põrsast odavamini kasvatada ei saa, ja linnamees arvas, et tema kirvesupiga toime ei saa. Mina arvan, et peekoniga selle nõuande järgi ka kasvatada ei saa, mida rkl. Jõeäär soovitas, vaid seda tuleb kalkuleerida, kuidas see odavam on. (A. Jõeäär, stp: Sellest saab iga terve mõistusega inimene aru.) Ma ei kahtle selles, et Teie terve mõistusega räägite, vaid see ala on Teile võõras, ja sellepärast ei saa tarvitada seda retsepti, mis Teie poolt tuleb.

Kui peatuda nende väidete juures, mis aruandja ette tõi... (Hulgalsed vahelhüüded).

Juhataja: Härrad Riigikogu liikmed, ma panen tähele, et teie segate ju-

hatajat. (Paremalt poolt: Ega me juhatajat ei sega.) Ma palun Riigikogu liikmeid siiski tähele panna, et kõnelejal on väga raske kõneleda.

M. Laarmann (põl): Kui tähele panna aruandja väiteid, siis ei saa ma nõus olla kõigepealt selle väitega, et see sissevedu ei olevat halb, sest sisse veetavat meile toored produktid, ja valmisained veetavat välja. See väide käis ühe väikese osa ainete kohta. See on loomamagude ja -soolte kohta. Aga mina arvan, et lugupeetud aruandja siiski peab ütleva, kui ta tahab erapooletu olla, et see sissevedu, mis käib rasvaainete kohta, on halb sissevedu. Selles mõttes halb sissevedu, nagu mulle asjatundlikult poolt seletatakse, et meie sigade juurdekasv olevat praegu õige suur. Aga aruandja andmed käisid mineva ja ülemineva aasta kohta, kus meil oli, nagu ta tähendas, ikalduseaasta, ja kus selle tagajärjel tõepoolest meie seapidamine tagurpidi läks. Kui lugupeetud aruandja oleks mineval aastal, mineval kevadel niisugust juttu rääkinud, et tolle ei tule maksta panna rasvaainete pealt, mida sisse veetakse, siis oleks see ehk põhjendatud olnud, nagu oli vähe, ehk küll minu isikliku arusaamise järele on meie loomapidamine ka halbadel aastatel ikka nii kõrgel järjel olnud, et ta kodumaa turgu alati katta suudab. (R. Penno, as: Ületab!) Ma ütlen, et ma ei vaidleks selle vastu, kui oleks härra aruandja teinud mineval kevadel niisuguse ettepaneku, kus nagu nüüd ei ole olnud. Aga tänava aasta seda ei saa, praegu, kus põllumehed kaebavad, et loomi üldse müüa ei saa, — mulle on kõneldud, et kui suuremat looma müüa, siis paku juurde, aga keegi ei osta. Turg on nii täis. Kui lugu nii on, et see lihaturg nii küllaldane on, et siin väga suur pakkumine ja väike nõudmine on, kes võib siis tõendada, et see sissevedu ei ole halb sissevedu, mis käib rasvaainete kohta. Kui meil oma saadusi kuhugi panna ei ole, kas võime meie siis nii filantroopiliselt vaadata ja lubada, et lugupeetud ülemere-kodanikud siia oma rasva sisse veavad. Ma arvan, et ligemisearmastus ei tohiks ka niikaugele minna. Meie usuteadlased ütlevad, et ligemist peab armastama kui iseennast. Kaugemale ka ei maksa minna. Aga meie lähemale hulk maad kaugemale, sest oma saadusi ei ole kuskile panna, aga meie tõendame, ega välismaa sissevedu halb ei ole. (Aruandja A. Oinas: Ei ole halb.) Härra aruandja ütleva, et ei ole halb. (Aruandja A. Oinas: See ei

ole hädaohtlik, halva asemel peaks tarvitama sõna „hädaohtlik“.) Teie tarvitaste küll sõna „halb“, aga nüüd ütlete, et ei ole hädaohtlik. Lugupeetud härra aruandja, Teie ütlesite rahaasjanduse komisjonis alati, et meie elame väga raskel majanduslikul ajajärgul, et meie kaubandusebilanss passiivne, et meie mitu aastat järgimööda elame niioelda võõrast varandusest, et meie sissevedu suurem kui väljavedu. Mul on andmed käepärast, ja neist näeme, et 1928. a. ületas sissevedu väljaveo üle 4 miljoni krooni, ja läinud aastal 5½ miljoni krooni. Kui lugu nõnda on, kas võime siis öelda, et rasvaainete sissevedu ei ole hädaohtlik. Rahaasjanduse komisjonis kaaluti seda küsimust ja arvati, et meie ei tohi neid aineid välismaalt sisse vedada, mida ise produtseerida võime. Kas võime öelda, et meie ei jõua produtseerida rasva- või lihakaupa, et peame seda välismaalt sisse tooma? Seda ei saa keegi öelda. Kui oli kõne rukkistollidest, siis öeldi vast õigusega, et meie peame välismaalt rukkist sisse tooma, sest oma rukkiga ei jõua meie katta tervet omamaa tarvidust. Aga tööstuse juures näeme, et näiteks kummisaaduste pealt on toll, kuna kummitööstus alles õieti algamas on. Kui rahaasjanduse komisjon kummitööstust vaatamas käis, siis leiti, et kuskil pesuköögi nurgas kummi sulatati. Pärast käis kummitööstur ka rahaasjanduse komisjonis ja ütles, et tema tahab ja kavatses oma tööstust suurendada. Kui see lugu nii on, et ta jõuab neid tarbeid täita, mis kodumaa vajab, siis ei maksa väljastpoolt ka kummikaupa sisse vedada, ja sisse vedada lasta. Kuid siin on tegemist kahe suguse mõõdupuuga. Siin on algav kummitööstus, millest elatab ainult mõnikümmend inimest, ja seda kaitstakse tollidega. (J. Piiskar, stp: See oli sama valitsus, kes peale pani.) Kui aga räägitakse põllumajanduse kaitsetollidest, siis öeldakse, et see ei ole hädaohtlik, kui lastakse vabalt välissaadusi sisse vedada. See on kahe sugune mõõdupuu ja ei ole lubatav.

Põllumeeste kogude rühm enne kui pärast asub seisukohal, et meie kodumaa tööstus ja eriti põllumajandus suudab oma kodumaa tarbeid suurelt osalt ja mõnel ajal täiesti täita, näiteks suudame võid välismaale saata, samuti peekonit ja ka liha. Oleks igatahes lubamatu, kui oma koduturu käest kaotame ja võõraid sisse tungida laseme.

Kõike arvesse võttes ei saa teisiti, kui peame ütleva, et Riigikogu peab seda väga parandama, mis rahaasjanduse komisjon

tegi, et läbi lasi kukkuda selle seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis, ja peame hääletama ettepaneku poolt, mille lugupeetud Majanduseminister tegi.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Siin läheb küsimuse lahendamise raskeks, kui esile tuua need motiivid, millele rõhku pani aruandja. On ju selge, et see oleks otse lubamatu, kui tahaksime oma rahvatoitlust alandada, eriti kui tahaksime alla suruda rasvatarvitamise oma rahva keskel. On küll õige, õpetatud füsioloogid kinnitavad, et meil loomuliku rasva tarvitus eriti või kujul on rohkem kui kuskil mujal. Otse ülearu süüakse rasvaaineid, ütlevad füsioloogid: organism ei jõua seda ära kasutada, mis temale pakutakse. Kuid siin ei ole kindlaid andmeid üldsuse kohta. Need on ainult juhuslikud tähelepanekud. Neile ei või esiotsa midagi rajada.

Ometi on selge, et meie seda tollikõrgendamise küsimust ei tohiks käsitada rahvatoitluse lähtekohalt, ilma et meie tõsiolusid arvesse võtame. Selge on, et meil praegusel ajal oma rahva toitlusekitsikusega tegemist ei ole. Meie sööme üldiselt väga hästi; toiduaineid ei puudu. (O. Gustavson, stp: Härra Tõnisson, minge kord töötatööliste perekonda ja vaadake, kuidas seal süüakse!) Mina ei ütle, et kõik saavad üldise tasapinna kõrgusele tõusta. Igatahes võin aga öelda, et meie rahva suur hulk, iseäranis maal, ei või oma toitluse halbtuse pärast kaevata. (O. Gustavson, stp: 40% lapsi käis mineval aastal Pärnumaal koolis, kes alatoitluse all kannatasid.) Et linna kehvema rahva hulgas seisukord hea ei ole, selle vastu ei saa vaielda, aga see ei olene toiduainete puudusest. Meie toiduained, iseäranis rasvaained, on nii odavad, et neid võidakse omandada kergesti, kui ainult oleks küllaldane sissetulek. Et me saaksime oma toiduainete hinnad sellele tasapinnale viia, et isegi kõige väikesema sissetulekuga inimesed võiksid öelda, neil on võimalik küllaldaselt neid aineid omandada — see on raske. See aga on sootu teine probleem. Meie peame laialiste rahvakihtide sissetulekut tõstma. Et meie saaksime tasakaalu sel teel muretseda, et meie kõik toiduained, mille hinnad madalad, veel madalamaks teeme, seda ei ole loota. Siin on kaks iseprobleemi. Seepärast ei saa öelda, et kui meil on mõnel aastal rasvaaineid vähem olnud, neist oleks olnud juba puudus. See on liialdatud. Ei ole iseäranis nüüd seda võimalik öelda.

Meil on võihindade languse tagajärjel maal taludes taluvõid hind nii odavaks läinud, et seda võib saada 50 senti eest nael. (Pahemalt poolt: Seda ei ole!) Iseäranis Saaremaal on võimalik võid 50 senti eest nael saada. (Paremalt poolt: Võru turult ka.) Kuulen, et ka Võru turul ja üldse Lõuna-Eestis on võimalik 50 senti eest saada nael võid. (O. Gustavson, stp: Aga mis või maksis Saaremaal Vene ajal?) See on teine küsimus.

Kui võtame nüüd üldise vahekorra või ja Ameerika rasva vahel, siis ei saa kuidagi seda produkti võrrelda meie võiga, (Keskekt: Õigel!) millest meil õieti 100% saab organismis ära kasutada, kuna kõik kunstvõi, mida reklaami abil laiali antakse, ometi 10—12% jätab seedimata aineid järele. (B. Eilman'i, stp vahelhüüe.) Tean väga hästi, mis ma kõnelesin 10 aasta eest. Kõnelesin ka sellest, et taanlased söövad kunstvõid ja müüvad oma hea või ära. Kõnelesin sellest, et kui on häda, siis sööme meie ka kunstvõid. Kui aga võimalik on, siis sööme muidugi head võid odava hinna eest. Kuid et ei maksa halba kaupa väljastpoolt tuua, mida meie oma organismile ei saa pakkuda, nii et see kõik selle ära tarvitaks, — see on päris selge. Kui hakkame sedaviisi kõnelema, nagu oleks meil suure rahvatoitluse hädaga tegemist, ja sellepärast tuleks sisse tuua halba kaupa, mis meil omal paremal kujul valmistatav, siis on see täiesti eeslik. Sellepärast vaatame asja peale objektiivselt ja tunnistame, et rasvaainete produktioon meil praegu tõuseb, ja meil rasvaaineid paremal kujul saada on, kui väljastpoolt sisetoodavad rasvaained.

Seepärast ei maksa seda asja rohkem elevuse asjaks teha, vaid päris asjalikult tuleb kaaluda, mis meil siin tähtsam on. Just rahvamajanduslikult seisukohalt on kahtlemata tähtis, et meie oma rahvuslikku maksuvõimet asjata ei koormaks selle läbi,

(Koosolekut asub juhutama teine abiesimees **R. Penno.**)

et meie väljastpoolt ilma tarviduseta omale kohustusil peale võtame, mida meil raske täita. Meie peame tahes või tahtmata oma kaubabilansi tasakaalu viima, seepärast et meil rahvusliku maksuvõime juures teisi allikaid ei ole, kui oma otsekohese väljaveo teel saadud summadega katta neid kohustusi, mis meie välismaa ees enese peale võtame. Võimata on neid kohustusi suurendada sel teel, et sisse veame aineid, mida ise produtseerida saame, teiselt-

poolt aga oma aineid välja vedada ei saa, ilmaturu seisukorda arvesse võttes. Muidugi, kui meil raha poolest oleksid küllad käes, meie võiksime enestele lubada siin seda ainet sisse vedada. Nüüd aga ei lähe see korda.

Iseenesest on muidugi vastumeelne toiduainete peale tolli panna. Isiklikult on minul võimata mõelda, et meie nüüd pika-peale selle süsteemi juures saaksime püsi-ma jääda. Kuid praegu on tollimüüride ehitamise palavik. Kõigist vastutöötamise katsetest hoolimata tollimüürid aina tõusevad. Eriti oskab Ameerika Ühisriikide majandusepolitika selle eest hoolt kanda, et sinna väljast midagi sisse ei pääse. (K. P ä t s, põl: Kas meie linaseeme pääseks sinna sisse?) Meilt ei lasta midagi sinna sisse. Kuigi vastastikkuse alusel lubatakse sinna midagi sisse viia, siis on Ameerika tollid ikkagi palju kõrgemad kui teisel. Meie aga peaksime sealt, kus tollimäärad väga kõrged on, sisse vedada laskma aineid, mida meie ise valmistame, ilma et sinna midagi viia saaksime?! Siin on tarvidus vastastikkuse põhimõtteid kasutada ka nende suhtes. Sellepärast on see üldise tollipoliitika seisukohast tarvilik, et niisuguste maade suhtes end katsume kaitsta.

Kui sellelt seisukohalt asja peale vaatame, siis ei ole see kuidagi ülekohtune ega lubamatu, et just Ameerika rasvapreparaadi sissevedu katsume takistada, kuna meie võime rahvale kõige paremas kvaliteedis ja väga odaval kujul kodus valmistatud rasvaaineid pakkuda. (P a h e m a l t p o o l t: Ärgu toogu väljast sisse!) Siin on suurelt osalt tegemist rahvapsühholoogilise momendiga. (P a h e m a l t p o o l t: Ei ole.) Vaadatakse, kui odav see on, mis väljast tuleb, — ei tea kui tore see on! Kas on aga tõesti ära katsutud, mille poolest siis õieti kasulikum oleks sarnaseid rasvapreparaate, mis väljast sisse veetud, tarvitada, selle asemel, et oma tooteid kasutama hakata?! Siin on rohkem mõju-mas väike kalkulatsioon hinnavahe poolest. Ja seegi kalkulatsioon läheb kaotsi.

Nüüd on see toll, mis peale panna tahetakse, väga väike. Aruandjaga kõnelesime, et tuleb 16 senti naela pealt. Kui see rasvapreparaat tõesti oma väärtuse poolest hea oleks ja parem kui loomulik rasv, siis ei tähenda see hinnavahe tõstmine küll palju. Sellepärast võib öelda, et selle tolliga meil isegi sissevedu mitte väga suurt takistust ei leia ja ei tee meie rasvaaineid mitte väga kalliks.

Selle peale toetudes võiksime meie vis-

tisti küll Majanduseministri ettepaneku poolt olla; see ei tähenda rahvatoitluses mingit hädaohtu.

Teiselt poolt aitab see inimesi mõtlema panna välismaalt sisseveetavate rasvapreparaatide kasutamisel, kas meil soodsam ei ole tarvitama hakata omamaa rasvapreparaate. Ühtlasi antakse sellega võimalus, et meil ka kodumaal hakatakse rasva ümbertöötamisele rohkem rõhku panema. Hakatakse vahest ka pakkimise peale natuke vaatama, nõnda et ostjad omamaa rasvaainete vastu, natuke rohkem hakkavad huvi tundma välismaa omaga võrreldes. Nii võiksime Majanduseministri ettepaneku poolt olla, ilma et meie rahvatoitluse küsimuse elevuse läbi ennast eksitada laseme. (K. P ä t s, põl: Õige!)

Aruandja A. O i n a s: Pean tarvilikuks eelkõnelejate seletuste kohta teha mõned lühikesed märkused. Kõigepealt ei saa asuda seisukohale, et meie praeguses ilmajanduses võiksime Eestit asetada olukorda, et ta oleks majanduslikult oma ette. (K. P ä t s, põl: Seda pole keegi öelnud, mis ta ise valmistada suudab, seda peab valmistama. — J. T e e m a n t, põl: Ei aita see kõrge filosoofia midagi.) See ei ole kõrge filosoofia. (J. T õ n i s s o n'i, rhv vahelhüüe.) Kui seda ei taheta, kui tahetakse oma turgu kindlustada ainult neile ainetele, mida ise valmistada võime, siis võib seda ikkagi teha ainult sel määral, milliseid aineid ja kuipalju meie suudame valmistada, õigemini, mida on majanduslikult ratsionaalne valmistada.

Mis puutub rasvaainetesse, siis on Eesti majandus arenenud selles suunas, et on veetud välja kõrgema kvaliteediga rasvaaineid, nimelt võid, kuid on väljast madalama kvaliteediga rasvaaineid sisse veetud. Senine ametlik majanduseteooria on õpetanud, et veame võid ja kõrgeväärtuslikke rasvaaineid välja, kuid et omal mitte puudust ei tekiks rasvaainest, veame odavamaid, näiteks margariini sisse. (V a h e l h ü ü d e d.) Hüütakse, et oma rasvaainetest puudust ei ole. Kuid kuidas on arenenud või väljavedu? On lehma niipalju juurde tulnud ja nende piimaand kasvunud, kuipalju on kasvanud või väljavedu? (K. P ä t s, põl: Meie veame härjavõid välja!) Kui võtame arvesse veisekarja kasvu ja selle, kuipalju veisekarja kvaliteet on tõusnud, siis on või väljavedu palju suurem kui piimatoodangu kasv. Tähendab, meie veame võid välja oma tarvituse kitsendamise arvel. Meie tarvitame ise võid ja täispiima vähem ning aseaineid

rohkem, selle kohta on olemas ümberlükamatud statistilised andmed. (K. P ä t s, põl: Kuipalju tarvitatakse aseaineid?) Kahjuks, kuna tänane päevakorra ümberpaigutamine tuli ootamata, ei ole mul kõiki tarvilikke andmeid otsekohe käepärast.

Vanades taludes on veisekarja juurdekasv ainult 1,9%. Kuid kuipalju võid rohkem välja veetakse nendest taludest? (V a h e l h ü ü e.) Või väljaveo suurenemine sünnib suurel määral selle tõttu, et talumajapidamiste nüüdisaegne toiduresept on teine. (P a r e m a l t p o o l t: Ei ole!) Rõõska ja haput piima ning ka, võid leidub laual vähem, kui seda oli varemalt. Suurem piimakarja juurdekasv langeb peaaegu alikult asundusetalude arvele. Asundusetaludes on piimakari kasvanud 1925. a. saadik 17% võrra. (V a h e l h ü ü d e d p a r e m a l t p o o l t.) Kui tahate piibujuttu ajada, siis võime seda majal teha, Riigikogu ei ole kohane selleks. Igatahes ei ole või väljaveo suurenemine ja piimatoodangu juurdekasv võrdne. (V a h e l h ü ü d e d.) Eesti põllumajapidamine on arenenud selles mõttes, et veetakse välja, suurema väärtusega rasvaaineid, ise tarvitatakse vähema väärtusega. See on teataval määral ka õige sellepärast, et kehvade majanduslike olude juures ei tarvitse süüa I ega ka II sordi võid, vaid on õigem seda vedada Inglismaale ja Saksamaale.

Et meie oleksime nüüd järsku niikaugele jõudnud, et ei tohiks enam väljast sugugi rasvaaineid sisse vedada, see väide ei pea paika. Meie rahva hulgas on palju inimesi, kes ei suuda maksta kõrget hinda nende rasvaainete eest, mis Eesti tapamajad müügile saadavad, vaid nad on sunnitud tarvitama odavahinnalist välismaalt sissetoodud rasva.

Kui välismaalt toodava rasva hind tõlgi tehakse kõrgemaks, ega siis rahvas hakka sellepärast kodumaa rasva tarvitama. Ta tarvitab üldse vähem rasva, läheb enam üle heeringate ja silkude peale. Heeringas ei ole aga meie vetest piüütav, vaid ta on ka sisseveokaup. (J. T õ n i s s o n, rhv: Rasva leidub meie turul küll.) Katastroofi ju ei teki, kuid ometi halbused, raskused. Ja kas siis just nüüd, kus on majanduslik kitsikus, (K. P ä t s, põl: Aga millega meie siis seda majandust parandame?) kus pole ette näha, et tööliste palgad tõuseksid ja tööpuudus laheneks, et just sel ajal näpistatakse veelgi vaesemate kihtide isegi kehva toiduratsiooni. Mida sellega võidetakse? See võit on illusoorne. Ärme võtame kehva inimese suu äärest ära seda toiduainet, mida ta suudab tarvitada.

Ärme teeme seda. See annaks meie põllumajandusele nii väikese toetuse, et halbused, mis tekivad, palju suuremad on. (K. P ä t s, põl: Rukis annab vähe, rasv annab vähe, mis meil palju annab siis?)

Härra Majanduseminister ütles, et see rasv, mida välismaalt sisse veetakse, olevat raibete rasv. Ma ei tea, mispärast härra Majanduseminister seda arvab. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Mitte just seda.)

Mis puutub sellesse, et võidakse välismaal rasva valmistada raibetest, siis mul ei ole andmeid selle kohta, et see söögirasv, mis Eestisse tuleb, oleks valmistatud raibetest. Praegumaksev seadus annab täieliku õiguse kontrollida sisseveetava rasva kõlblikkust. (A. T u p i t s, põl: Majanduseminister ütles, et ei saa.) Seda saab selles mõttes kontrollida, et kontrollitakse tehaseid, kus rasva valmistatakse. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n'i vahelhüüe.) Ma võin Teid, härra minister Hünerson, vähekese informeerida selles asjas. Meil on maksmat pandud rasvaainete kontroll ka selleks, et selgitada, kas tehased, millised rasvaaineid valmistavad, tarvitavad selleks kõlblikke aineid või mitte ja kas nad on tervishoidliku järelevalve all. Kui seda ei ole tehtud, siis on see ainult valitsuseasutuste süü. Võib igal ajal kahtluse all olevatele firmadele sissevedu ära keelata. (J. T õ n i s s o n, rhv: Vaat, kus teooria! — A. T u p i t s, põl: Kuidas saate terve maailma vabrikuid kontrollida?) Lubage, meil ei veeta rasva terve maailma vabrikutest, vaid neid tehaseid võib sõrmedel üles lugeda.

Kuivõrt suur on raiperasva hädaoht, siis iga majanduslikult mõtlev inimene teab, et raipeid ei ole niipalju, kui häid loomi. Kui vaatame, kust rasva tuuakse, see on Ameerikast, siis on teada, et seal ei ole raipekasvatust, vaid on hiigla karjad. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Ja seal tekib ka hiigla palju raipeid.) Tühja jutu ajamisega ei maksa kallist aega raisata. Niipalju peaksite Teie kui agronoom, härra Hariduse- ja sotsiaalminister, teadma, et asi ei ole nii, nagu vahelhüüdes väljendasite. Kahtlemata töötatakse ümber ka raipe rasva, kuid see läheb tehniliseks otstarbeks. Vabrikute tarvis tehnilise rasva järele on nii suur, et kui ainult jätkuks neid raipeid. (A. T u p i t s, põl: Nüüd on kindel, et keegi enam rasva ei söö pärast seda kõnet.) Jah, pean tunnustama, et härra Majanduseminister andis väga halva atestatsiooni sellele rasvale, mis tema kolleeg on lubanud meile sisse vedada.

Mis puutub kummiainete tööstusse, siis härra Laarman'i seletustest võis nii aru saada, nagu oleksin mina kuidagi süüdi selles, et kehvakese kummitööstuse suhtes on kõrged tollid maksta pandud. Härra Laarman peaks teadma, et see ei ole minu süü. Olen olnud üks neist, kes selle tööstuse suhtes, mis veel algastmes ja millise kohta üks põllumeeste kogude tegelane tähendas, et selle töökoda tuletab meelde halba pesukoda, on alati olnud seisukohal, et see ei vaja praegust kõrget kaitset. Ei ole mina süüdi, kui valitsus, millest põllumeeste kogud osa võtavad, pani maksta kõrged tollid kummitööstuse „kaitseks“. Olen vaieldud selle vastu, nagu ka praegu ülemääraste ja ebaotstarbekohaste rasva- ja lihataollide vastu olen.

Majanduseminister J. Z i m e r m a n n : Mispärast väljamaa, rasva meile tuleb ja seda healmeelisel kauplejate poolt ostetakse, siis aitab selleks kaasa krediitide võimaldamine. Meil on harilikult nii, et rasvainetele krediite ei anta, müüakse otsekohe puhta raha eest, kuid väljamaalt tuleva rasva pealt on krediidid.

Mis sellesse puutub, mis aruandja ütles, nagu olevat meil viimasel ajal hakatud halvemini sööma, ja iseäranis maal, ning rasvaineid vähem tarvitama kui enne, siis pean ütleva seda, mis ma talumajapidamises tean umbes 35—30 aastat, on suur vahe selle vahel, kuidas on nüüd ja kuidas 30 aasta eest söödi. Praegu süüakse palju paremini kui varem. Kui siin öeldakse, et meie võid rohkem välja veame kui välja vedada oleks võinud, siis pole see õige. Peab ütleva, et meie karjad ei ole seda, mida nad olid varemalt. Meie talupojad on õieti talitanud — nemad ei pea palju pidama karja, vaid hästi pidama ja seepärast on karja omadus parem. Võitoodang on selle tagajärjel kasvanud. Taludes valgub külma piima, ja seepärast on seakarjad kasvanud ning taludes rasva valmistamine ja tarvitamine tõusnud. Sellest tuleb õieti rasvainete üleküllus, mispärast meie just oleme sunnitud selle eest muretsema, et meie searasva, mis valmistatud külma piima läbi, ja mis on võitoodangu juures kõrvalaine, võiksime kasuga ära tarvitada. Ja selleks on tarvis, et siseturul oleksid tarvitajad, siis ei pruugiks võõrast pinda otsida kaupade jaoks, kui meil omal tarvitajad olemas.

L. J o h a n s o n (stp): Kui meie vaatame Riigikogu seaduseandlust praeguse valitsuse päevil, siis leiame, et üks maksutöstmise, tollitöstmise seadus on järgnenud teisele. Rahaasjanduse komisjon, samuti

teised Riigikogu komisjonid arutavad alata, sest ajast peale, kui praegune valitsus loodi, tolliseadusi. Ja see, mis täna päevakorras, ei ole ju lõpp. Rahaasjanduse komisjonis on veel teravilja seadus ja peale selle tulesüütajate maksuseadus, mille otsuste on, et tikustrust Eestis rohkem teenida võiks, sest teame, et tikustrustil on palju rasuksi teistel aladel. Tikustrusti juhtivad tegelased töötavad ka teistel aladel ja seal on tulnud neil vabrikuid sulgeda. Nad tahavad nüüd saada suuremaid summasid. (J. T e e m a n t, põl: Mis see „mihkel“ nüüd ikka annab!)

Kui vaatame seadusi, mis praegune valitsus esitanud, siis võime nimetada puuviljatollide töstmise seadust, mis kõige esmalt tuli, ja selle järele tekstiil- ja nahatollid. Tekstiiltollid aitasid meie vabrikantidele oma tagavaradest küll siseturul lahti saada ja raha kokku võtta siin niipalju, et võisid lühikese aja jooksul suurema modern siseseadega vabriku asutada Riiga Eestist väljaviidud rahaga, sellejuures aga võlgnes Eestile siiski oma 60 või isegi enam miljonit, ilma et seda korralikult, nagu seda panga tingimused nõuavad, tasuksid, võlgnevad summa, mille kättesaamine iga aastaga ikka enam ja enam neile laenuasutustele, kust see välja antud, ühtlasi Eesti rahvamajandusele, küsitavaks muutub.

Nende tekstiiltollidega kaasas käisid nahatollid saapavabrikantide huvides, kes siiski lühikese aja jooksul on oma tööstuse suutnud laiaks ajada jällegi riigi rahaga, ilma et neil kes teab missugust kapitali oleks olnud. Kui aga vaatame tööstuse arenemist normaal tingimustes, siis näeme, et nii lühikese aja jooksul ükski tööstuseettevõtte ei saaks end laiaks ajada, nagu see sünnib meil neis ettevõtetes, keda seni on toetatud ja kes siiski kaebavad, et nad küllalt ei teeni ja oma bilanssides näitavad liiga väikest puhaskasu ning isegi kahju.

Sellele järgnes raudteetariifide töstmine, mis kahtlemata mõju avaldab toiduainete hinna peale. Tekstiilseaduste, samuti ka nahaseaduste hinnad oleksid pidanud meil langema. Aga need on püsinud, ja uued sordid, mis müügile saadetud, on hinnas tõusnud. Nad oleksid pidanud langema sellepärast, et ilmaturul on puuvilla ja villa hind selle aja jooksul, nagu nimetatakse, kohutavalt langenud, see oleks pidanud mõju avaldama meie riidekauba peale. Aga meie teame, et see ei ole odavamaks läinud. See on kõik see kaitse, mis selle summa, mis rahvale oleks pidanud minema, on üksikute inimeste taskusse viinud, kes selle rahaga, mis meie rahva keskel kokku võe-

tud, kes iga aastaga kehvemaks jääb, väljamaal modern vabrikuid ehitavad. Sellele on nüüd järgnenud teravilja ja rasvaainete tollid. Vahepeal võeti vastu peekoni fond, et toetada tapamaju, mis nagu seemed tõusid soodustuste tõttu ellu, maksavad sigadele juurde üks kolmandik hinnast, samuti maksavad palju oma direktoritele. Kust need maksavad? Tööstus ennast ei tasu, aga kust siis summad tulevad. Arvan, et see küsimus tahab selgitamist. Ilma kavata asutati hulk tapamaju. Nemad on nüüd ühinenud ja määravad põllumehete hinna. Põllumehed peavad lunastama tapamajade sisseseaded ja halva asjaajamise ja selle juures ei saa hinda, mida teistsuguse korralikuma tapamajade süsteemi juures võiks saada. Muidugi põllumees nuriseb. Otsitakse teistsuguseid abinõusid, ilma et haigele kohale tarvilikku tähelepanu pöörataks. Samuti on talitatud piimaasjanduses, meie reide asutamisel. Seal ei ole süsteemi, ja siit kõnetoolilt on ka puudutatud, kuidas meiereide viletsad sisseseaded on andnud põhjust selleks, et meie võid ei ole paremini hinnatud parematel aegadel välisurul, kui ka praegu. See ei ole kõik. Nüüd on väljamaalt mitmesuguseid niinimetatud eksperte kutsutud otstarbega, et nad otsiksid ja näitaksid, kust oleks võimalik rahvale veel maksusid peale panna. Olen kuulnud, et keegi olevat kava siia jätnud, mõtlen seda kavajätmist selles, et Majanduseministeeriumi asjatundjate poolt valmistati kava ja pandi see kava heaksarvamiseks ette. Ekspert märkis ära, mida ta soovitavaks peab ja mida mitte, ja olen kuulnud, et on niikaugele mindud, et suhkru ja soola tolle tahetakse tõsta. Ka tubakamonopol on kõne all olnud. (O. K a s k, tõer: Tubakas on teise järgu aine.) Tubakas, niikaua kui seda suitsetatakse, on säärane aine, mida rahvas väga laialdaselt tarvitab. Kas see hea või halb, kuidas kõlbliselt ta peale vaadata, see on kõrvaline asi. (K. B a a r s, tõer: Ilma selleta saab läbi.) Ilma selleta võib läbi saada, aga ilma selleta läbi ei saa. Ja sellele lisaks on meil müüri-seaduse ärakaotamine. Kui meie kõiki neid ritta seame, siis peame ütleva, et keegi ei oleks võinud kõiki neid seadusi paremini iseloomustada, kui seda tegi lugupeetud rkl. härra Laarman. Härra Laarman, kes nüüd püüdis lahendada teooriat, mis siis teha tuleks, kui ei ole rahval tarvilikul määral neid toiduaineid, mida ta igapäevaseks eluks vajab, tõi turult teooria: kui ei taha kõrgemat hinda maksta, siis keedetagu kirvest ja tehtagu kirvest suppi. Seda härra Laarman siit kõnetoolilt meile jutustas. See iseloomustab

praeguse valitsuse seaduseandlust: need seadused ei ole muud midagi kui kirvesupp, sealjuures valitsus, kes seda esitab, on kirvesupi valitsus. Härra Laarman on täna iseloomustanud meie valitsust ja on nüüd ära märkinud lühidalt, ühesõnaga, kuidas seda hinnata tuleb. Ja meile jääb nüüd ülesandeks vaadata, kas see kirvesupi teooria ja seaduseandlus, mis sellele teooriale rajatud, on õigustatud või mitte. Kõigi nende seaduste, samuti rasvaainete tolliseaduse otstarb ei ole mitte ainult see, et väljamaalt ära hoida kauba sissevoolu, otstarb on see, et siseturul nende ainete, nende saaduste hinda tõsta, tõsta selleks, et need, kes seda müügil saavad, saaksid suuremat hinda. Nende seaduste otstarb on nende saaduste hinna tõstmine, ja seda hinnatõstmist on püütud meil täna ka siin põhjendada sellega, et meie rahvas söövat võrdlemisi hästi. Kui meie selle küsimuse juurde nüüd tuleme, siis peame kõigepealt küsima, ja valitsus oleks pidanud selle kohta andmeid andma, missuguses seisukorras on meie rahva toitlus, ja kas rahva toitluse ja tervise seisukohalt on võimalik niisugune hinnapolitika või mitte. Seda küsimust ei ole valitsus valgustanud statistiliste andmetega, ja ka seletuskirjas on umbkaudsed üldised laused. Härra Majanduseminister, kellel on hulk asjatundlikke ametnikke, kes oma kolleegiga, Hariduse- ja sotsiaalministriga, alati peaks koos töötama, ja kes tervishoiu osakonnast alati võiks andmeid saada, ütlev, selle asemel, et näidata, missuguses olukorras praegu rahva toitlus, ja selle asemel, et ta kasutaks statistilisi andmeid, et meil Eestis süüakse palju paremini kui 30 kuni 35 aastat tagasi. Kui niisuguseid lauseid võib kuulda ühelt Euroopa ministrilt, siis peab küll ütleva, et nendega kaugele minna ei saa. Härra Majanduseminister mäletab ja toob ette, mis sündis 30 kuni 35 aastat tagasi, aga missugune on praegu toitlus, üksikute rahvakihtide juures, seda härra Majanduseminister — kes ainult peaks opereerima arvudega, aga mitte müüri- lausetega — meile ette ei too. On tõsi, et rahvas on tõesti raskemaid aegu läbi elanud. Kui võtame 35 ja veel 30 kuni 35 aastat tagasi, see tähendab praegusest ajast 60 kuni 70 aastat tagasi, siis söödi veel halvemini, ja meie rahva ajaloos on teada aegu, kus inimesed nälja pärast ära surid, kus nad aganaleiba söid, kus nad olid orjad ja said võrdlemisi vähe toitu. Ka arstid on seletanud, et see meie rahvale suured jäljed on jätnud. Kui meie paneme järjest uusi seadusi maksuma ja tõstame tolle selleks otstarbeks, et selle tasapinnani ta-

gasi minna, kus poliitilised olud olid hoopis teistsugused, siis ma ütlen, niisugused põhjendused ei ole kohased. Et me sellele tasajendusele tagasi läheksime, siis niisugused põhjust ei tohiks vähemalt valitsuse esindaja Riigikogus esile tuua. Nii siis on meil antud retsept, mis teha tuleb, ning selle retsepti pealkiri on „kirvesupp“. Ma arvan, et see pealkiri ilmub edaspidi ka perenaistekursuste söögisedelile. Teiseks on meile antud mõõdupuu, missugune normi järgi tuleb süüa. See mõõdupuu on võetud meie rahva minevikust 30—35 aastat tagasi. Siin toodi ette, kuidas inimesed sõid 35 aastat tagasi. Põllumehed on alati ajanud hinnapolitikat. Ja loomulik, et nad nüüd ka seda on foonitanud ja nõudnud, et valitsus tole tõstaks. Valitsus on need tollid siis ka nüüd esitanud. Me teame, kuidas valitsuses on nende seaduste juures kauplemised olnud. Rasvaainete tolli saamine oli raskem, kui selle vastuvõtmine komisjonis. Me teame, missuguseid vaidlusi on tekitanud teravilja tollid. Ja mispärast? Sellepärast, et valitsusel ei ole majanduslikku programmi, ei ole põllumajanduse suhtes programmi, mida võib teha ja mida mitte, vaid tehakse seda, mida üks või teine rühm ette paneb, otsustatakse selle järgi üks või teine ettepanek, missugune surve ühel või teisel rühmal valitsuse peale on. Kas see on õige tee? Siin peaks valitsus vaatama sellele, milles häda seisab. Seda esiteks. Ja teiseks, missuguste abinõudega häda parandada ning kolmandaks, kust leida abinõusid selle otsustamiseks, kas üks või teine toll või seadus tarvilik. Me näeme, et komisjoni ei tule Majanduseminister seletust andma. Kui tuleb ministri abi, siis sõna võttes ütleb, et ma pole asjaga kursis, sest sattusin alles praegu koosolekule. Vähemad ametnikud kõnelevad kardinaalküsimuste juures, ning katsuvad valitsuse tegevuse suunda selgitada. Me näeme, et kõige selle tulemuseks on mingisugune virr-varr, kobamine siia ja sinna. Ei saa teha üht ega teist. Vahepeal arvatakse, kuidas saaks inimesi pehmeks teha, viiakse nad linnast välja rohelisse, mugavasse ümbrusesse, ja nii katsutakse neid majanduslikke küsimusi lahendada. Mina arvan, et igaüks, kes vähegi seda küsimust püüab enesele ette kujutada, peab ütleva, et niiviisi talitada siiski ei tohiks. Esiteks peaksid siin plaanid olema, teiseks andmed olema nende põhjenduseks, ja kolmandaks tuleks neid põhjendada. Aga meil ei tehta üht ega teist, vaid ainult loodetakse häälteenamuse peale ja arvatakse, et sellega saab kõik küsimused lahendada. Muidugi saab sellega, aga

kas see asi hea või halb on, see jääb selgusetuks neile, kes selle oma häältega läbi viinud.

Mis meie rahva toitluse puutub, siis ei saa jagada vaadet, nagu meil söödaks praegu hästi, iseäranis maal. Siin on muu seas tähendatud, et või on laual igalpool taludes. Meil aga keskmise jõukusega talupoeg ei söö võid, sellepärast, et võid talus ei valmistata, vaid tuuakse meiereist. Talupoeg ei taha aga raha välja anda, ja seepärast või tarvitamine on vähene. Muidugi on arusaajaid ja jõukamaid inimesi, nende taludes söödi ennem võid ja süüakse ka praegu. Aga Tartumaal isegi päris korralikkudes, taludes, kus on korralik sissetulek, kus vaesust ei ole, ka seal ei sööda võid. Nii et võid ei ole igal laual olemas, ja mis seal siis on? (M. M a r t i n s o n, põl: Päris lihtsalt saame kätte, läheme kuskile meiereisse ja näeme kohe, kuipalju võid müüakse. Keskmise talupidaja ostab kilo võid nädalas.) Ma ütlen, see või ei ütle isenesest ka mitte, kas rahvas hästi või halvasti sööb.

Aga mis puutub veel nendesse väikesematesse inimestesse, kellel pole piima viia meiereisse, ja kes peavad kõike ostma kalli raha eest? Seal on toitluseolud õige halvad! Ja kui vaatame talusid, siis leiame, et liha ja kartul, mis oma väärtuse ära kaotanud, on see toit, mis seal süüakse. (P. P ö l d, rhv: Teadlane ütleb, et sööge leiba ja sööge kartulit.) Kartul on ju hea, kui seda süüakse värskelt, nagu härrad Riigikogu liikmed ja härrad professorid seda söövad, aga vana kartulil ei ole enam väärtust, selle koosseis ei ole hea, selles seisab vahe. Maal aiavilja kasvatatakse vähe ja süüakse vähe, nii et maal on toitluseolud väga ühekülgsed. Need võiksid paremad olla jõukamates perekondades, aga kahjuks ei ole toitluseolud ka seal head, kuid kehvemates perekondades on toitluseolud sellepärast halvad, et nende sissetulek ei küüni aiavilja ostmiseks. Selle tagajärjel, et maal ja linnas valitseb tööpuudus, on ühel osal inimestest liiga väike sissetulek. Palgad on väikesed, ja elukalliduse tõstmine vähendab ostujõudu. Suur osa töelistest saab, võtame tekstiiltööstuse, 2—3 tuhat kuus. Praegu Kreenholmi vabriku töelised ei saa sedagi palka, nende palk on vähenenud selle tagajärjel, et nad teevad kahe nädala viisi tööd. Ja paari tuhandega ära elada, seda võib igaüks enesele ette kujutada. Aga ütleva mitte paar tuhat, vaid harilikud palgad on 6 kuni 7 tuhat, üksikutel tõuseb kõrgemale, kuid neid on õige vähe. Laialiste hulkade palgad on alla 10 tuhande.

Vaheaeg kl. 19.18 min. — kl. 19.42 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

L. Johanson (stp, jätkab kõnet): Ma ütlesin, et see küsimus on ühtlasi ka rahva tervishoiu küsimus, ja enne kui otustatakse elukallidust uute seadustega tõsta, tuleks vaadata andmeid meie rahva toitluseolude kohta. Siin tähendati peale Majanduseministri ka rkl. Tõnisson'i poolt, et Eesti rahvas söövat üldiselt õieti hästi. (Kaitseminister **O. Köster**: Võrdlemisi hästi.) Ei öelnud. Eesti rahvas sööb üldiselt õieti hästi — need olid sõnad, mis üles märkisin. Seda esiteks, ja teiseks, et meil on toiduaineid küllalt saadaval. Vaatame neid kaht küsimust. Meie statistika andmed ei näita ega tõenda, et rahvas sööb õieti hästi, ütlevad küll seda, et meie rahva organism ei lähe tugevamaks ega tervemaks. Statistika on kõigile kättesaadav, see statistika, mis käsitab haigestumisi ja surevust meie rahva keskel, samuti ka teisi sotsiaalseid pahesid meie rahva elus. Selle vastu väideld ei saa, et meie rahva keskel praegu suurel määral valitseb alatoitlus. Kui vaadata ja maal ringi käia, siis meie rahva keskel on sagedane nähtus, kas linnas või alevis, kuidas lapsed välja näevad. Need lapsed, kes võiksid olla terved, kellele võiks olla puna põskedes ja ilmelt erksamad, on kahvatud ja verewaesed. Mispärast? Süüdi on elutingimused. Siin ei ole pärvus nii laialdane põhjus, vaid see on harva ettetulev juhus, ikkagi sotsiaalolud on need, mis meie lastele oma pitsati vajutavad nii linnades kui maal ja mis meie rahva tervist juba väikesest peale ruineerivad, just sotsiaalolud. Ja selle juures on alatoitlus esikohal. Meil on seda toonitatud nende poolt, kes meie olusid on uurinud ja andmeid avaldanud, mis kõigile kättesaadavad, et meil siiski rahvas teatud määral kannatab alatoitluse all. Muidugi ei ole see tingitud ainete puudusest, aineid on. Kui läheme kas või Viru tänaval Demin'i kauplusest mööda, siis leiame aknal kalamarja igavärvilist, vähjakaelu, seal on olemas igasuguseid delikatesse, sardiine, näete isegi viinamarju — kõik, mis aga süda soovib. Seda kõike tuuakse sisse ja süüakse meil. Lisaks näeme veel kalleid veine, mis maksavad kümnedtuhanded pudel. Kui meil aga need ained olemas, ega sellest ei saa siis järeldada, et see läheb rahvale.

Kui te lähete ainult Sitsi tänavale või mõnele teisele tüübilisele vabrikutänavale,

ja astute mõne perekonna juurde söögialal, siis mis te leiate? Neis perekondades, eriti tekstiil alal, kus kaks inimest tööd teeb, leiate laual kartulid ilma rasvata, samuti silke või räimeid praetult rasvata. Ja kes seda kala sööb, mis Tallinna turgu tuuakse? Vaesed perekonnad söövad need räimed ära, mis tuuakse Tallinna turgu — see on igalühel arusaadav. Turul on olemas ka koha- ja lõhekala, ega rahvas seda seepärast süüa saa.

Meie kauplustes on isegi rohkem aineid, kui seda tarviski oleks. Meil liialdatakse isegi mõnel pool söömisega. Aga et meie rahvas praegu hästi sööks, seda öelda ei saa, seda ei võimalda juba palgaolud ja palgaostujõud. Mida rohkem elukallidust tõstetakse, seda väikesemaks jääb palga ostujõud, seda väikesemaks jääb meie rahva ostunorm. Et sellel meie rahva tervise ja tuleviku peale mõju ei ole — vaevalt keegi seda eitama tuleb.

Kas on vaekausile pandud, mis kaalub ülesse, kas meie kõiksugused väikesed ringkonnad, „tsitronid“ ja „wachmanid“, kes Eesti riigile tulu maksavad 10 või 15 korda niipalju, kui Riigikogu liige maksab oma palga pealt, kas see, kui meie nendele ringkondadele küllalt soodustusi andame, kas kaalub see seda kahju, mis tuuakse seeläbi, et meie rahva ostuvõimet vähendame ja et alatoitlust rahva keskel edendame. Selle aja jooksul, mil praegune valitsus on tegutsenud, on välja antud terve rida seadusi, ma lugesin üles, neid ulatub üle kümne, mis elukallidust tõstavad. (**O. Gustavson**, stp: Need on nõndanimetatud „tsitroni seadused“.) Sidrun on siiski Eesti elus tüübiliseks nähtuseks saanud. Ta on mingisugune Paal. Ma ei kõnele siin mingisugusest vabrikandist Citron'ist, vaid see on mingisugune Paal, mida kummardatakse, millele kõik ohvriks tuuakse, mis meie rahva elus väärt on. Õieti ka meie noorsugu tuuakse temale ohvriks. Meie teame ajaloost, kuidas lapsed heideti ebajumala kurku ohvriks. Nii on ka meie rahva lapsi heidetud ohvriks neile ebajumalatele ja heidetakse niikaua, kui selle teise poole peale selles küsimuses vääriilist tähelepanu ei pöörata.

Ma ütlesin, selle aja jooksul on antud üle kümne elukalliduse tõstmise seaduse, millega praegune valitsus tegutseb. Aga tema iga ei ole väga pikk. Üle kümne seaduse on välja antud, aga näidake üks seadus, millel sihiks oleks meie rahva sotsiaalolusid parandada. Ühtki sarnast ei ole. Palgaküsimuses on tasane vesi. Seda ei taha valitsus liigutada. Mispärast? Sellepärast, et vabrikandid on selle vastu. On

see siis nii tähtis, et üks väike kiht on vastu või poolt, kui tarvis on seda rahva üldiseks heakäiguks, rahva laialiste hulkade elu taapinna tõstmiseks teha? Ometi sellel Paalil on niisugune mõju meie riigielus, et sellel alal ei taheta midagi teha ega kuulda. Nii siis elukallidus uute seaduste läbi tõuseb, palk jääb väikesemaks, sotsiaalolud muutuvad halvemaks, aga nende parandamiseks sammusid ei astuta, teid ja abinõusid üldse ei otsitagi. Kuigi üksikud ringkonnad neist seadustest kasu saavad, meie rahva laialistele hulkadele on need kahjuks. Siin on kõneldud ligimesearmastusest. Ma ütlen, jätke ligimesearmastus ka kõrvale. Võtame puhtmajanduslikud kalkultatsioonid, ja siis teie näete juba, et nende kalkultatsioonide alusel, nende kuivade arvude najal võite selgeks teha, et meil on tarvis pöörata tähelepanu meie rahva toitluse-, tervishoiu- ja sotsiaalolude parandamisele. Seda ei tehta, vaid uusi ja uusi raskusi tuuakse lisaks. Nii on see kestnud, nagu mingi võidujooks, algusest peale. Üldiste huvide asemele on püütud üksikute, väikeste kihtide huvisid ette nihutada. Oleme näinud, et üksikud ringkonnad on, banaalselt öeldes, laiaks läinud, nende keskel on liigrasva sellepärast, et neid on riigi hüvedega ja soodustustega turgutatud. Mida aga kuuleme? Kuuleme nendelt ringkondadelt alatasa hääli, nagu oleksid nad õigustatud seda saama, nagu ei saaks nemad küllalt. Kui vaatleme rahva suurt enamust, kui vaatleme neid, kes igapäev on rakendatud füüsilisse ja vaimlikku töösse, nemad saavad seda, mis nad sõlminud lepinguga kas era- või kogukondlikkude, riiklikkude ettevõtetega. Selle põhjal saavad nad tasu oma töövaeva pealt. Riik otsekohe ei ole neile midagi rüppe pannud. Riigi ülesanne oleks neid vahakordi oma seadustega korraldada ja parandada, et töötav osa rahvast võiks tõusta ja elada, sellele tähelepanu ei pöörata. Üslikud kasutavad seda võimu, mis on poliitilises elus, mis on Riigikogus, mis on valitsuse peale, selleks, et välja suruda enda heaks ja selle väikese ringkonna heaks, kuhu nad kuuluvad. Saan aru, kui kaitstaks üld-põllumajanduse huvi, kui kaitstaks põllumeest, kui kaitstaks proletariaati, nemad on suured rahvakihid. Kui aga tõusevad väikesed grupid ühe vaese riigi elus, väikesed grupid, kes eralduvad ühest ja teisest ja leiavad, et nendel eesõigused peavad olema krediidi peale meie krediitpoliitikas ja terves meie riigi elus, siis ma ütlen, see on lihtsalt juba korruptsioon, ja varem-hiljem tuleb sellele lõpp peale teha. Aga on olnud, et üksikud ring-

konnad on püüdnud riigivarasid enese kätte kiskuda.

Siin on kõneldud meie rahvuslikust maksuvõimest, et meie ei võiks seda asjata koormata. Kui oleks rahvuslikule maksuvõimele tähelepanu pööratud, siis sellelt seisukohalt ei oleks saadud sarnast poliitikat ajada, kui seda on tehtud, mille juures meie näeme, et neile vesivõsudele, mis on loodud, lisaks tuleb teisi. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n'i vahelhüüe.) Meil on hinnatud seda poliitikat „saamahimuks“, saamahimuks on teda nimetatud isegi nende erakondade poolt, kes praegu valitsuses enamuses on. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Seal on mõeldud teie saamahimu.) Ma võin Teile tüübilisi näiteid ka tuua, kus üksikud inimesed, kes ei ole isegi vabadusesõjast osa võtnud, — ma nimetan seda sellepärast, et seaduse järgi anti neile teatud eesõigus, — üksikud inimesed on saanud enese kätte hankida suured maalahmakad, mida tuleks välja anda neile, kes on tõsised põlluharijad. See on teatud soodustuste andmine, millel alust ei ole. Niisugust poliitikat ei ole aetud mitte ainult maadega, vaid ka krediitidega. Vaadake, kuidas krediitiprotsente katsutakse maha suruda üksikutele ringkondadele. Seda tehti ka § 11¹-ga, mis siin vastu võeti, selle tagamõttega, et üksikud jõukad asunikud, kes politikaelus figureerivad, sellest teeniksid, ja selleläbi rahvale suuremad maksud peale pannakse. Selles peaksite Teie, härra Majanduseminister, teadlik olema. Aga ma ütlen, see ei kuulu täna päevakorra küsimusse, sellest võiksin mõni teinekord kõneleda. Terve meie majandusepolitiika on õieti sinna poole juhitud, et rikastada üksikuid kildkondi. Mispärast tahate tulesüütajaid maksustada? Kas mitte selleks, et suuremat teenistust anda neile härradele, kes on tuletikutrusti juures. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n'i vahelhüüe.) Kus see leping nüüd on? Seaduseelnõu magab ammu rahaasjanduse komisjonis, ja Teie ei teosta lepingut! See juba, et seadusi kiireks ei tunnustata, kui neid esitatakse, näitab, et need esitatakse hea õnne peale, ilma et selleks tõsist tarvidust oleks. Nii võiks sadasid näiteid tuua. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Mina ei ole tuletikulepingut teinud.) Mina ka ei ole teinud. Ma ei ole öelnud, et kõike halba, mis Eesti riigis tehtud, olete Teie teinud, seda ei maksa Teil minu sõnadest järeldada.

Kui meie rahvuslikku maksuvõimet asjata koormamise seisukohalt vaatame, leiame sootu teisi aluseid, kust peaksime küsimuse käsile võtma ja vaatama, mis õieti

teha saab. Ka see on meie rahvusliku maksuvõime koormamine, kui asetame rahva niisugusesse seisukorda, et ta oma tööjõust teatud osa kaotab, et ta raskuste all varem kokku vajub, kui normaalsemates — ma ütlen nimelt normaalsemates, sest päris normaaltingimustesse meie niipea ei jõua — tingimustes see oleks. Meie peaksime selle nõndanimetatud rahvusliku maksuvõime küsimuse täies ulatuses ja teistel alustel kõne alla võtma.

Võtame veel selle rasva- ja lihaainete tollide maksustamise. Kas on pööratud tarvilikku tähelepanu sellele, et meie turgu paremini organiseerida meie maa saadustele, ka rasva- ja lihasaadustele. Mis on meil sellel alal tehtud? Kus on meie konservid? Nüüd panete selle rasva, mille kohta ütlete, et see on räiperasv, ja mida rahvas on pidanud sööma sellepärast, et ta paremat osta ei jõua, nüüd panete selle maksu alla. Aga konservid tuuakse väljast sisse! Kas meie liha ei võimalda konserve valmistada, ja seda isegi väljavedamiseks? Kas meie sel alal ei saaks katseid teha? Need katsed ei läheks sugugi niipalju maksma kui mõnel teisel alal. Meil on oma tapamajad olemas, kas neid ei saaks paremini välja arendada. Samuti peekonituru korraldamine. Kas on meil seal tehtud kõik, mis tarvilik? Seal on igatahes raskusi, aga meie näeme, et need raskused on vähenenud, ja peekonihind hakkab tõusma. Jääb ülesandeks lahendada, kuidas väljavedu paremini korraldada. Juba see, et meil margariinivabrik olemas, näitab, et meie rahvas rasvaainetega ei liialda. Meie oleme kahjuks niisugusel kohal, kus ei saa ilma rasvaaineteta läbi. Meil ei ole aia- ja puuvilja niipalju, kui rahvas peaks tarvitama. Meie saame seda lühikese aja tarvitada; praegu hakkab seda turule tulema, ja inimesed võivad osta. Kuid suurema osa toitudest peab valmistama ikkagi rasvaainetega, olgu see siis margariin või õli, samuti liha. Teisiti ei saa meie oma rahva toidulauda ette kujutada. Rasv on esimesejärgu toiduaine. Ja kui hakatakse esimesejärgu toiduainet maksustama, — öeldakse küll, et 16 senti see ei ole palju, kuid see on palju meie rahva büdsheti juures — siis ei ole see õige. Kui rasvahinnad oleksid odavad, ja rahvas seda ülearu tarvitaks, siis oleksid tagajärjed sootu teised. Aga meie rahvas ei tarvita praegustegi hindade juures rasva ülearu, tema ei liialda. Ja kui ei liialdata, siis, mis õigus on meil hakata seda toiduainet kõrgete hindadega raskemalt kättesaadavaks tegema rahvale? Selleks ei ole meil mingisugust õigust.

See küsimus ei ole küllalt läbi kaalutud valitsuse poolt, ei ole seda küllalt põhjendatud andmetega. Seda ühest küljest. Teisest küljest on jäetud rahva toitluseküsimus täiesti valgustamata, sellele ei ole pööratud mingisugust tähelepanu, nagu mõne teise seaduse juures.

Majanduseminister J. Z i m e r m a n n: Kõigepealt pean faktilise märkusena tähendama, et minu ütetus, et 30 aasta eest meie taludes söödi halvemini kui praegu, ja selle aja jooksul paremini sööma oleme hakanud, oli vastuseks aruandjatele. Ma mõtlesin siinjuures, et 30 aasta jooksul oleme aasta-aastalt paremini sööma hakanud. Just meie taludest oli jutt. (P a h e m a l t p o o l t: Kalooriad tulevad!) Neid kalooriaid on ka aasta-aastalt rohkem sööma hakatud. Mis puutub aga statistilistesse andmetesse meie talude toiduportsjonite kohta, siis vaevalt siin täpseid andmeid olemas on, ja nendega ei saa siin seepärast opereerida.

Härra Johanson on siin öelnud seda, et minister ei tule igakord andmetega ja ka ministri abi ei saa tulla. Mina pean ütleva, et meie riigis asjade arutamise kord teine on kui mujal. Meil päevakorras ei ole seda seadust, mis praegu arutusel on, ta on päevakorda võetud, ja mina alles saali tulles sain kuulda, et ta päevakorras on. (V a h e l h ü ü e: Ta oli päevakorra viimseks punktiks.) Viimseks punktiks on ta juba mitmes päevakorras olnud ja need ei tule meil mitte sel päeval arutusele, sest päevakord jääb ikka poolleli.

Meie seadused on Riigikogu rahaasjanduse komisjoni päevakorras mitu päeva. Saadetakse kõrgemad ametnikud sinna, ja nad viidavad terve päeva ära seal, ei saa oma tööd teha, rahaasjanduse komisjonis aga vaieldakse üksikute küsimuste üle, ja ametnik ei saa oma tööd teha, ja seepärast pole võimalik igakord kõrgemat ametnikku saata. Ta ei saa istuda alati Riigikogus, tal on asjad ajada ministeeriumis, ja seepärast ei saa ta igakord Riigikogus esineda.

Härra Johanson oli sellest seadusest vähe huvitatud, aga ta süüdistas valitsust asjades, mis selle valitsuse ajal sündinud ei ole. Tuletikuleping olevat meie süü, meie olevat selle teinud. Tuletikuleping tehti härra Johanson'i ministriks olemise ajal, niisama nagu teda tehakse praeguse valitsuse ajal, see on — teda täidetakse. (L. J o h a n s o n, stp: Kuidas nii?) Teie olite ministriks sel ajal, kui see leping kestis. (N a e r p a h e m a l p o o l.) Nii nagu mina praegu. Mul pole ka temaga tegemist. Mina

olen sunnitud teda täitma, sest praegune valitsus on sellega seotud, mis see leping talle peale paneb.

Siis räägitakse ka krediidipoliitikast, et krediidipoliitikat oleme lautanud. Aga kellele oleme meie krediiti andnud? Minu ajal ei ole kellelegi krediiti antud. (V a h e l h ü e d.) Aga mispärast Teie seda minule ette loete? Teie ütlesite, et vaadake, Majanduseminister teeb seda ja seda. Aga mina tulen pärast teie Majanduseministrit, ja mispärast teie need asjad minu korraldada olete jätnud? (K. P ä t s, põl: Härra minister, vana Krõlov ütles, et meie kingime heameelega teistele seda, mida meie ise ei taha.) Tullakse ja öeldakse, et valitsusel ei olevat tööstuse ja majanduse alal poliitikat. Tuuakse terve rida seadusi ja öeldakse, et on pandud tolli alla apelsinid, mandariinid, on tolliga piiratud tekstiilkauduste sissevedu, samuti ka nahasaaduste sissevedu on piiratud, ja ei olevat see mingisugune poliitika. Teie teate väga hästi, et apelsinide ja mandariinide alal see väga head mõju on avaldanud. Ka riideveo alal on 7 kuu jooksul, mil tollid maksavad, sissevedu 2 miljonit krooni vähenenud. Aga ma ütlen, tulevikus saab sissevedu veelgi vähenema, sest kui tollid peale pandi, olid laod täis väljamaa kaupu, kuid nüüd on see kaup maha müüdnud, ja alles märtsikuust saadik on oma kaupa rohkem müüma hakatud, kui juba 7 kuu jooksul on 2 miljoni krooni võrra kaupa vähem sisse veetud kui eelmisel aastal. (V a h e l h ü e: Tekstiilkaupa!) Jah, tekstiilkaupa. Peale selle on tekstiilkaupa selle aja jooksul 2,1 miljonit rohkem välja veetud kui enne, ja meie oleme saanud teatava paremuse passiivse kaubandusebilansi juures. Teie väga hästi teate, härra Johanson, et ma pärsin passiivse kaubabilansi. Kaubabilanss oli tugevasti passiivne olnud eelmisel aastal ja ei läinud korda tasakaalu viia. Pidime piirama kaubabilansi passiivsust. Näeme, et tööstus mineval aastal sama on andnud, mis eelmisel aastal, aga põllumajanduses olid viimased aastad eriti rasked. Meie põllumajandus on raskete aastate peale vaatamata oma toodangus püsima jäänud, ei ole tagasi läinud, aga hinnad on langenud, ja seetõttu on meie kaubabilanss ka passiivne olnud kahel aastal. Praegusel korral oleme selles töös, et oma põllumajandust kaitsta, et põllumajanduse passiviteeti katta. Sealjuures ütleb härra Johanson, et meil tahetakse elu kallimaks teha selle läbi. Meie elu ei saa kallim olla. Näeme, et kaubahinnad ei ole tõusnud, elukalliduse in-

deks on langenud. (L. J o h a n s o n, stp: Oleks pidanud rohkem langema.) Loodame, et tulevikus veel langeb, aga juba see, et langenud, on hea. (J. V o i m a n, stp: Aga vaatame, kui tollid läbi viite, mis siis juhtub.) Siis ütlete teie ja puudutate siin küsimust, nimelt, et ma olen asjatundjaid kutsunud siia meie majandusealale, ja puudutate seda halvaks panevalt. Ka ajalehed on tihti niisugust tooni tarvitanud. Näeme isegi, et ühe asjatundja nime juures on halba nalja tehtud, kui teie inimeste nimedega (pöördudes pahemale poole) halba tehakse, siis olete selle üle pahandatud, aga oma ringkonna lehes väänate inimese nimed. Kas meil asjatundjaid ka tarvis on? Arvan, et see meil väga tarvis on ja ka muudel aladel tarvis, kui see, millele ma olen kutsunud. Suuremate reformide korral ei ole mina esimene, kes on eriteadlasi konsulteerinud, seda on suurriigid alati teinud. Teame, et omal ajal Venemaal olid eriteadlased, keda Vene ministrid alati konsulteerisid. Mina arvan, et see meile ainult kasuks on, kui meie asjatundjate käest nõu küsime, sest meie oleme noor riik, ja kogenenud inimesi on meil võrdlemisi vähe, seepärast peame väljastpoolt abi tarvitama. Minul oli teada, mis meie kätte saada tahame, ja et seda võib mitmetviisi kätte saada, siis tuleb asjatundjalt nõu küsida. (L. J o h a n s o n, stp: Kas need käivad Vene ministrite soovidega kokku?) Seda mitte. Niisugune suur riik, kellel oli suur hulk õpetlasi, tarvitas asjatundjaid ka väljastpoolt. Ka teised riigid tarvitavad väljastpoolt asjatundjaid. (L. J o h a n s o n'i, stp vahelhüüe.) Ei, mitte seepärast! (L. J o h a n s o n, stp: Siis on teine asi.) Mina ütlen ainult, et sel ajal tarvitati asjatundjaid.

Mis puutub meie maksuseadustesse, siis minu arusaamise järgi peame korraldusi tegema ja teistviisi maksud jagama kui praegu. Mina arvan, et isikumaks on ajast läinud maks, mis tuleb kaotada. Meie peame allikaid leidma, et vallad sissetulekuta ei jääks, sest need saavad suured sissetulekud isikumaksust. Ei ole otstarbekohane ka praegune progressiivne äri-maks, seda oleks tarvis korraldada proportsionaalselt. Et kõike seda teha, selleks on tarvis eriteadlasi, kes meie maksuvõimet uuriksid ja oma arvamisid annaksid. Ma arvan, et kõik see rahvamajanduslikult häid tagajärgi annaks, kui meie seda ka mõnel teisel alal teeksim.

R. P e n n o (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse arutami-

sel juhitaakse Riigikogu liikmete tähelepanu eriti aruandja poolt sellele, et sarnase vähese artikli sisseveo piiramisega iseendast veel midagi kätte ei saada, see meie kaubabilanssi ei parandavat ja et see raskemaks teeb meie kodanikkude tarbeainete kättesaamise, mis oleks halvav meie rahvamajandusele. Üldise põllumajandusliku kriisi tagajärjel peame paratamata kannatama, kes meie suurelt osalt omas tootmises oleme põllumajanduslik riik. Me näeme, et meie naabrid, eriti need riigid, kus meie saadusi müüa võisime, eriti neid saadusi, mis käesolev seadus käsitleb, takistusi teevad meie saaduste sisseveole. Veel käesoleval aastal olime sunnitud muutma Soome survele kaubalepingut, mis meie sisseveo Soome põllumajanduslikele saadustele ebasoodsamaks selle tagajärjel muutis. Me näeme, et Rootsi, kuhu meie suuremal määral oma karjasaadusi, peamiselt liha, välja vedasime, mitmesuguste tervishoidlike määrustega on selle võimatuks teinud. Kui silmas peame, et meie ainete vedu neisse riikidesse üksnes ei ole suletud, et sissevedu siin raskemaks ei ole muutunud mitte üksi meil, vaid ka teistel riikidel, ja ma ütlen, mul ei tarvitse kaugemale minna, kui oma naabrite juurde, siis näeme, et paratamata iga riik otsib omale uusi turge, uusi võimalusi, kuhu aineid mahutada. Seepärast on päris arusaadav, mispärast meil rohkem ja rohkem hakatakse neid aineid sisse tooma, mille suhtes meie seni oleme olnud mittesissevedav riik. (L. Johnson, stp: Siis võtke naabrist eeskujuga ja otsige ka turgu!) Neid aineid, mida ikka on välja veetud, nagu Ameerika rasva, peab kuskile mahutatama, ja nad lähevad sinna, kus kõige vähem takistusi ees on. Mitte see ei ole üksi põhjuseks, nagu aruandja tähendas, et meil on teatud ajal vähe valmistatud rasvaaineid, nagu ei oleks meie suutnud oma turu tarvidust täita, et selle tagajärjel sissevedu on suurenenud, vaid ümberpöörduvalt. Ma ütlen, see on sümptoomne nähtus, kui arvatakse, et meil rasvaainete sissevedu suureneb mitte sellepärast, et meie ei suutnud oma tarvidusi rahuldada. Lugupeetud härra aruandja ise leidis, et meie selle seadusega hinnapolitikat ajada ei saa. Minu arvamine on täitsa samane. Meie käesoleva seadusega ei taotle hinnapolitikat. Loomulikult, kui tootmine suureneb, siis suureneb tootmine hinnad alla surub. Mis meie kätte saame on see, et meil hoitaks käesoleva seadusega võõrsilt ainete sissevedu, mida kultiveeritakse nende abinõudega, mida meil käsi-

tada ei ole. (J. Piiskar, stp: Önnis on see, kes usub.) Teie ei usu, aga küsige oma lugupeetud rühmakaaslaste Oina käest või vaadake tema kõnest, siis tema täpselt ütleb sedasama. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Tootmine suureneb, tapamajad annavad rohkem rasva, ja sellega rõhutakse meil hinnad iseenesest alla. (K. Päts, põl: Aga mispärast tootmine tõuseb, kui toll tõuseb? — J. Piiskar, stp: Rõhutatakse ka siis alla, kui teie tolli tõstate.) Ma ei saa Teist härra Päts, aru. (K. Päts, põl: Teie ütlete, kui tolli peale pannakse, siis tootmine tõuseb.) Ei ütle, et tolli pärast tootmine tõuseb. Meie arendame põllumajandust karjamajanduse suunas. Meil on küllaldane tootmine rasvaainete alal, nii et meie rahva tarbeid rahuldada suudame. (J. Voimann, stp: Just rasvaainete alal.) Kui edasi arendame selles suunas majapidamisi, siis suureneb nende ainete hulk, mida meie eksporteerida ei saa, ja mis meie siseturule jäävad. See asjaolu langetab loomulikult hinnad. Ei ütle, et tollide tagajärjel tootmine tõus on, seda ei usu. Ütlen, et meil on vaja kindlustada saadustele kodumaa turg. (J. Voimann, stp: Aga siis meie tootmine on vähenenud.) Meie tootmine on üksikutele aladele vähenenud. Ma tean väga hästi, missugused andmed teie võtate. Teie andmed on: peekonisigu on vähemaks jäänud, aga n. n. siseturu sigu on vähem turule saadetud. Teie toote tapamajade andmeid. Tapamajade andmed igatahes ei ole küllaldased selleks, et öelda, et üldiselt sigade hulk vähenenud, et suuremal määral rasvasigade hulk oleks vähenenud. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Päris selge. Põllumees müüb sea ju varem tapetult turul ära. Omal ajal, kui oli suur hindade langus peekoniturul, siis talupidajad läksid üle teistsugusele seapidamise viisile. (J. Voimann, stp: Sigade hulk on langenud, härra Penno.) Ega see ei tähenda, et neid ei jätku meie siseturu tarvitamiseks. Igal aastal, ka kõige vähemal tootmise aastatel, oleme sigu välja vedanud. (L. Johnson, stp: Kust nad siis praegu tulevad?) Nad tulevad turule. (L. Johnson'i, stp vahelhüüe.) Muidugi, kui Teie loogika järgi käia, siis kust nad tulevad, kodumaalt või väljast, Teie arvates on ükskõik. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Meie rasvaainete hinnad on viimasel ajal peamiselt langenud siseturul mitte võistluse tõttu, mis praegu siin käsitletud ainete sisseveost tulnud, vaid peamiselt selle tõttu, et meie ei ole suutnud mahuta-

da oma ülejääke. (L. Johanson, stp. Ülejäägid!) Ka ülejäägid on. Igatahes rasvaaineid veame välja. Ja minu arvates ei ole see sugugi... (Aruandja A. Oinas: Sulatatud rasva ei vea välja.) Ega meie ei pruugi siis nende liikide peale rõhku panna, meie ei saa nende liikide peale rõhku panna, kui meie siseturg küllastatud on meie oma saadustega. (L. Johanson, stp: Näidake, kuipalju on sigu hävitatud, mida siseturg ei ole ära tarvitanud.) Ma kahjuks ei saa niisugusesse põletamise kohta Teid viia, ja ma ei taha öelda, et nad ära hävitatakse, sest loomulik, kui hind odav on, siis otsitakse teisi tarvitamise viise. Ja kui seda politikat, nagu teie ajada tahate, edasi käia, siis loomulikult sunnitud oleme kodumaa rasvaainete produtseerimist kodumaa jaoks ja väljaveoks piirama. Kui meie üldiselt põllumajanduse politikat oleme juhtinud karjamajanduse edendamise suunas, siis ei saa paratamata mööda nähtustest, mis seotud üldise ilmaturu seisukorraga nende ainete alal, ja ka neist nähtustest, mida taotleb käesolev seaduseelnõu. Meie peame paratamata tõkkeid tõmbama. Rasvaainete valmistamise alal ei ole kartust, et see oleks ühe rahvakihhi või teatavate suuremate maapidajate eriülesanne. Meie teame, et sigu kasvatavad mitte üksnes kõik maal elavad kodanikud, vaid ka alevites on arendatud seda suunda, et alevielanikkudel oleksid väikesed maalapikesed ja et neil võimalik oleks omast käest tarvilikul hulgal rasvaaineid soetada. Ja kui meie pimedad ei taha olla, siis näeme, et alevikodanikud suurel määral oma tarbeid isendi kasvatatud sigade lihast ja rasvast rahuldavad. Teie ütlete, et see üksikute suuremate põlluharijate rikastamiseks on sihitud. Meie seda ei näe. (K. Päts, põl: Kui ei taheta, siis ei kasvatata sigu.) No jah, sealtpoolt tahetakse, et meil üldiselt see ala hakkaks tagurpidi minema. (L. Johanson, stp: Milleks on see peekonifond?) Iga vähema abinõu, mida kasutada võimalik, peame kasutama, et oma põllumajandust aidata üle raskustest, mis üleilmlik põllumajanduse kriis meile viimastel aastatel peale on veeretanud. Kui teie ainult ühe abinõu põllumajandusele kätte tahate anda, siis on see poolik töö. Igatahes meie peame kõik abinõud kasutama, et põllumajandusele eluvõimalust edaspidi alles jätta.

Edasi tahaksin üksikute ekslikkude väidete peale tähelepanu juhtida, mida nii mõneltki poolt eriti härra Majanduseministrile ette heidetud. Muu seas üks kõ-

neleja pahempoolsetest ridadest ütles: Vaadake, praegune valitsus võimaldab ja soodustab meie suurtööstusele, üksikutele tekstiiltöösturitele arendada ja sisse seada vabrikuid väljamaal, selle juures nimetati tekstiilvabriku ehitamist Riias. Faktilise märkusena pean tähendama, et selle vabriku ehitamine ja sisseseadmine on sündinud endistel aegadel, milles praegusele Majanduseministrile midagi ette heita ei või. Need juured ulatuvad kaugemale, ja mina ei taha süüdlase otsimist enda peale võtta, vaid juhin tähelepanu sellele, et igas küsimuses on vaja fakte õieti kujutada. (L. Johanson, stp: Täiesti õige, ei maksa kujutada!) Kui minu sõnu teisisi mõistetud, siis olen sunnitud siiski... (J. Teemant, põl: Aga, härra Penno, ehk Teie seletaksite ka, kes load masinate väljaveoks andis.) Load masinate väljaveoks ei ole igatahes praeguse Majanduseministri ajal antud, need on varem saadud. (J. Teemant, põl: Aga millal need masinad välja viidi?)

Mõnelt poolt toodi ette maa halbu toitluseolusid. Ma tahaksin tähendada, et maal ei ole toitluseolud puudulikud selle tõttu, et meil rasvaaineid toiduks vähe tarvitatakse, vaid ümberpöörduvalt — nad on puudulikud selletõttu, et liiga vähe juurvilja ja teisi aiasaadusi tarvitatakse. Selle ala väljaarendamiseks peaksime rohkem tegema, kui tahame maa toitu mitmekesistada ja kultuurilisemaks muuta. Kuid see ei ole käesoleva seaduse ülesanne, see taotleb teisi sihte, ja minu ning meie rühma arvates on see seadus üks abinõu, mis aitab talumajapidamisi kaitsta väljamaa dumpinghindade eest ja mis aitab põllumajanduses teatavaid paremusi kätte võita.

M. Martinson (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juba terve koosoleku oleme pühendanud rasvatollidele. Ja pole ime, harilikuks nähtuseks, mitte üksinda IV Riigikogus, vaid ka varemalt oli, et põllumehi ja tema hädasid puudutavaid seadusi tuleb nagu läbi hammaste venitada. Kui lõpuks neist mõni kätte saadakse, siis on sagedasti õige aeg mööda läinud. Eks teie mäleta, kui suurt kisa tehti 1921. a., kui põllumehed nõudsid põllumajanduse saaduste väljavedu, ja või oli odavam kui vankrimääre. Siis mitte ükski sotsialistid, vaid ka töösturid tulid isegi Tartust ja mujalt, ja nende taga seisvad Riigikogu liikmed püüdsid tõendada, et põllumajanduse saaduste väljaveo lubamine oleks meeletus. Kes aga nüüd julgeks tulla ja öelda, et nende väljavedu pole meie riigile õnneks

olnud. Härra Piiskar ütles, et õnnis on, kes usub. Teie olge siis nüüd õnnis, sest see väljavedu on päästnud meie riigi. Meie oleme kõik välislaenu ja tikustrusti laenu osanud ära tarvitada, paigale panna, kõik Venemaalt saadud kullatagavarad oleme ära tarvitanud, ja riigi bilanss on siiski passiivne. Kui poleks olnud põllumajanduse saaduste väljavedu, millega oleks siis tahetud seninigi bilanssi tasakaalustada?

Kui teie ütlete, et rasva ja liha hulk, mis meile sisse veetakse, on niivõrt vähene ja ei mõju meie majandusele, siis mina julgeksin teile öelda, et üks natuke abi ühelt poolt ja teine natuke toetust teiselt poolt aitaks palju kergendada meie riigi kui ka põllumajanduse rasket seisukorda. Mina pean imestama, kui ükskõikselt ja külmalt nendele seadustele, mis põllumajandusele vajalikud on, suhtutakse. On aga tarvis mõnele teisele alale kaitset anda, näituseks tööstusele, — mina ei eita seda, mina olen alati nõus, kui tahetakse tööstusele kaitset luua, vaadake, kuidas siis toimetatakse. Asutakse telefoni juurde, telefoniteel pannakse tollid maksma, ja Riigikogu tagantjärele ainult kinnitagu seda. Aga kui põllumajanduse suhtes midagi sarnast tarvilik teha, siis ei saada sellega toime komisjonis, vaid seadus tuuakse pleenumi tagasilükkamiseks. Siin peab valitsus vastama, ning koalitsiooni rühmad tulevad ja ütlevad, et meie oleme ikka seaduse poolt. Aga mispärast ei ole need kõnelused komisjonis peetud? Kõik need statistiliste andmete ettelugemised oleksid pidanud komisjonis sündima. Üks on kuivade statistiliste andmete kallal teoretiseerimine, teine on aga tegelik elu. Kui 1921. a. põllumehele nõudsid, et põllumajanduse saadusi tuleb välja vedada, ja nüüd on tagajärg käes, siis sellega on ka vastus antud mitte üksnes liha ja rasva suhtes, vaid ka teravilja suhtes. Mis võib põllumees valmistada praeguste hindade juures? Alles läinud nädalal kuulsin, kuidas üks põllumees linnas seaga ringi käinud ja palunud, et ostetakse tema käest siga ära. Lihakaupmehed pakunud temale 50 senti kilost. Aga mis siis liha nael maksab, kui põllumees saab kilo eest 50 senti? Liha nael maksab siis ainult 10 senti. (V a h e l h ü ü d e d.) Siis muutsege teised abinõud, et liha tarvitajatele kalliks ei läheks. Kui räägite teravilja kaitsest, siis rehkendate, et jahupuud maksab 170 senti, sellega peaks leivanael maksma kõige rohkem 5 senti, aga see maksab praegu 7 senti. Otsige vead üles ja pange maksma kord, et niipalju vahe-

pealt ei teenitaks, ja milles on siis põllumees süüdi, et tarvitajale leib kallilt kätte tuleb, samuti sealihaga ja rasvaga? Kuuleme, et põllumees pakub liha müüa, kuid see eest pakutakse temale hinda, millist isegi 30 aastat tagasi ei olnud.

Kui tahetakse sarnast teed edasi käia, siis peab põllumees ka oma ameti maha panema — tuleme kõik linnadesse seda odavat sööma, mida sisse veame.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Majanduseminister püüdis seletada, mispärast tema võtnud mõddupuuks 30 kuni 35 aastat, aga see seletus ei toonud midagi juurde. Meie ootasime, et härra Majanduseminister näitab, kuidas meie rahva tootlusega lugu tõepoolest on ja selle kohta andmeid toob, aga tema jättis siiski endise võrdluse püsima.

Mis puutub tikustrusti, siis vabandati sellega, et leping olewat ennem sõlmitud ja leping on kestnud edasi ka eelmise valitsuse ajal, sellega on süüdi lepingu sõlmimises eelmise valitsuse. (K. B a a r s, tõer: Seda ei öelnud.) See on loogiline järeldus, ega muidu eelmist valitsust ei oleks nimetatud. Majanduseminister kujutab seisukorda nii, et kui leping sõlmiti ühe valitsuse poolt, siis teine valitsus oleks pidanud selle lepingu ära kaotama, — leping ei oleks tohtinud edasi kesta. Arvan, et majanduseilmas nii ei talitata. Millest oli jutt? Jutt oli tulesüütajate maksustamisest, et nende hinda tõsta. (V a h e l h ü ü e.) See punkt oli lepingus. Nagu rahaasjanduse komisjonis selgus, oli see sisse võetud tolaegse valitsuse poolt, ilma et rahvaesindus seda oleks teadnud. Vaideldi sarnase punkti lepingusse võtmise vastu, see on rahaasjanduse komisjoni liikmetel mees. Aga siiski härrad valitsuse liikmed, härrad ministrid võtsid sarnase punkti lepingusse. See on halb. Tegelasid olid needsamad, kes praegugi on. (R. P e n n o, as vahelhüüe.) Praegune Majanduseminister oli tol korral Riigikontrolör, ta oleks pidanud riigihuvide valvel olema ja ta võtab osa Vabariigi Valitsuse koosolekutest. Peale selle, härrad koonduklased, olete alati valitsusest osa võtnud, teie ei ole kunagi opositsioonis olnud. Ka tikustrusti lepingu sõlmimisest võtsite teie menuga osa.

Minister ütles, et hinnad on langenud, aga mina ütlen, et hinnad oleksid pidanud veel rohkem langema, kuid vahekasu on läinud vaheltkauplejate kätte. Rkl. Märt Martinson seletas, et ülesostjad maksavad harilikult suuräriridele sarnast hinda, mis palju

väikesem, kui tarvitaja 400 gr eest maksab. (R. Kuris, as: Tarvitajad peaksid ise ka organiseeruma.) Meie tarvitaja ei ole suutnud veel ennast organiseerida. Kui ta oleks suutnud ennast organiseerida, siis ei oleks saanud niisuguseid seadusi maksmaks panna. Igatahes põllumeestel on organiseerimise töö kergem, neil on agronoomide armeed olemas, ja ega nemad kõik „seeliohv'id“ ole, kes lakkades käivad, nemad peavad nõu andma peremeestele. (J. Teemant, põl: Eks see ole uus keskkorraldus, mida Teie, härra Johanson, ka läbi lasite minna.) See on põllumeeste keskkorraldus ja selle keskkorralduse ümber olete teie. Eesti iseseisvuse algusest peale, kus Tallinn ja Tartu pidid peaaegu sõda algama sellepärast, kuhu piimamannerg asetada, kas Tallinna või Tartu, — sest saadik on organiseeritud, ja nüüd tul-lakse põllumeeste esindajate poolt ja öeldakse, et vaadake, meie turg on korraldamata, et põllumees kasvatab suure rasvasea üles, nagu seda iseloomustas rkl. Penno, ja siga viiakse $\frac{1}{3}$ hinna eest siseturule, võrreldes sellega, mida tarvitaja maksab. Minu arvates on tõesti parem enesetapp, kui niisugust tõde siin kuulutada, sest kui meil asjad tõesti nii halvad on põllumeeste ja asunikude hulgas, siis ma ütlen, meie riik läheb hukka ja teie ühes sellega. Siin ei ole enam mingisugust korda. (R. Kuris, as: Tarvitajad peavad organiseeruma.) Põllumees peab organiseerima müügi niiviisi, et teda sedaviisi tüsata ja petta ei saaks. (K. Päts, põl: Kas ta peab siis ise sea ostma enese käest?) Sead ostetakse ära ja müüakse tarvitajatele 120 kuni 130 senti kilo praegu, aga sellelt, kes ostab, võtavad kilo pealt 78—80 senti kasu. Ostjad-vaheltkauplejad on sagedasti põllumeeste eneste poolt loodud korraldused. Vaadake, selles ongi kurbloomus praegu olemas. (R. Kuris, as: Teie ütlesite, et ostsite eksportvõid. Mispärast Teie külamehe käest vankripealt ei ostanud, vaid läksite vaheltkaupleja juurde?) Sellepärast, et mina ei ole härra Kuris, kes vankripealt käib ostmas. Mina maksan selle hinna, mis meil harilik hind on, seda esiteks, ja teiseks võin öelda, kui ma ostan „Estonia“ võid, siis tean selle või väärtust, aga kui ma ostan vankripealt, siis ma peaksin enne analüüsi tegema kui raha maksan, sest ma tean väga hästi, et meil võid võltsitakse ja margariiniga segatakse. See on põhjuseks, mispärast tarvitaja alati ei osta vankripealt. Meil ei ole erilist tarvidust selle järele. Kõigepealt peab organiseerima põllumajanduse produktide valmis-

tajaid. Seda ei ole senini tehtud. Edasi on kõneldud põhjustest, miks meil on põllumajanduse kriis. Rkl. M. Martinson kavatses ette võtta suure rongikäigu linna, kogudes kõik põllumehed kokku ja jättes talud maale. (J. Teemant, põl: Asi on tõsine, härra Johanson.) Kriisiküsimust on mujal selgitatud, selle põhjuseks, et põllumehed vähem oma produktidest saavad, kui nad saada võivad, on nälgiv linn. Rahva ostujõud on väikene, nälgiv linn on selle põhjuseks, — nii seletavad majanduseteadlased. Miks ei saada saaduste eest kohast hinda, selle põhjuseks on peale nälgiva linna organisatsiooni nõrkus. Kui parandataks ja korraldataks palgaolusid, üldisi sotsiaalolusid, nagu ma juba varem selgitasin, siis võtaks asi ka teistsuguse pöörde. Meil aga nähakse väikese kildkonna huve, meil on leitud, et pailaps on teatud grupp inimesi, ei taha hakata otsekohe välja ütlemata, kes, suured rahvakihid on kõrvale jäetud. Kui kõneleme hinnapolitikast, siis tuleb vaadata ka, et teine pool sarnaseid hindu võiks maksta. Siin on sotsiaalpolitika ja palgaolud, mis kõik korraldamist vajavad. Siin tuleb aga rkl. M. Martinson ja ütleb, et vaadake, kuidas Riigikogus ei ole vastu võetud seadusi, mis põllumajandusele tarvilikud on. Riigikogus on neid seadusi, mis maareformi puudutavad, ja maareformi teostamisega kaasakäivaid krediite alati vastu võetud. Kui palju on välja antud igasuguseid krediite, kõiksugused summad ära kasutatud, isegi hoiukassa summad on välja antud põllumeeste maahuvides. Jutt võib sellest olla, kas need summad on halvasti antud, ebatstarbekohaselt või mitte, kas need summad on läinud niisuguseks otstarbeks, mis tarvilikud olid. See on teine küsimus.

Agas kuidas võetakse sotsiaalseadusi Riigikogus vastu? Need liukatakse tagasi, ei lasta kõneldagi, valitsus ei ütle seisukohta. Näidake neid sotsiaalseadusi, kus need seadused on? On nagu müür ees. Teise poole huvides võetakse kõiksugused operatsioonid ette. Avalikkude algkoolide seadus? Kus on siin puhtpedagoogilised lähtekohad, kus muudatused ette võetud. Koondamised võeti ette selleks otstarbeks, et seakultuuri tõstmiseks raha saada. Avalikkude algkoolide reform on tüübilisem. Niisuguseid näiteid võib terve rea tuua. Kärbitakse sealgi ainult selleks, et saada mingisuguseks otstarbeks summad. Ja siis ei või öelda, et põllumeestele ei pöörata tähelepanu. Meil on maa-orientatsioon kõik see aeg meie riigimajanduse poliitikas domineerinud. Alguses oli küll vesi-

võsude politika, aga see periood ei kestnud kaua. Seal on vigu tehtud, aga rahvaesindus ei ole tähelepanu sellele pööranud. Suured summad on välja antud, võibolla suur osa ebaproduktiivselt. (K. P ä t s, põl: Kas Teie arvate, et ilma kapitali investeerimata oleks võidud nii välja saada.) Muidugi ei oleks võidud, aga selle juures on ka liialdatud. (M. M a r t i n s o n'i, põl vahelhüüe.) Ma ei tea seda asja, kas Teie kedagi vabastada tahate või mitte. — Ei olda põllumeeste seaduste vastu külmad, vaid need ringkonnad, kes peaksid sellest aru saama, need ei pööra sellele teisele poolele mitte küllalt tarvilikku tähelepanu.

J. V o i m a n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin kõigepealt teha paar õiendust rkl. härra Penno väidete kohta, kui ta tähendas, et meil on küll peekonisigade kasvatamine vähenenud, aga selle asemel on hakatud rohkem rasvasigu kasvatama. Meil ei ole sigade kasvatamine üldiselt vähenenud, vaid vastuoksa — suurenenud. Sellepärast ei ole tarvis välismaalt odavat rasva sisse tuua, vaid meile jätkub rasvast, mis omamaalt saadakse, on tarvis ainult tollid peale panna, et luua turuvõimalusi meie kodukasvatatud rasvaainetele. Tähendaksin sellele, et meil seakasvatus on tagurpidi läinud peaaesjalikult ikalduseaasta tõttu. Ei saa juttugi olla, et sigade arv oleks suurenenud, vaid vastuoksa, sigade arv on tunduvalt vähenenud. (K. P ä t s, põl: See võib kahaneda ka mitteikalduse aastal.) Kui võtame näiteks 1927. a., siis oli sigade üldarv 348.100, kuna aga 1928. a. oli see arv 320.670. Teie näete, kui suur on olnud vähenemine juba aasta jooksul. (R. K u r i s, as: Väljavedu Soome on ära jäänud.) Mul kahjuks puuduvad andmed 1929. a. kohta, kuid neid võin ma järgmiseks koosolekuks muretseda. On päris selge, et sigade arv 1929. a. veelgi rohkem on vähenenud, kui eelmisel kahel aastal. Ma kardan, et see arv ei ulatu isegi enam 300.000-ni. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Tänavu kasvab!) Vaatame, kuipalju neid siis kasvab. Et siin tõesti vähenemine on olemas, seda näitavad andmed sealihä läbikäigu kohta tapamajades. Kui võtame võrdluseks 3 aasta neli esimest kuud, see on 1928., 1929. ja 1930. a. esimesed kuud... (R. P e n n o, as: Eksporttapamajad peamiselt tapavad meie sigu, kes linna tapamajas tapab.) Need andmed ei ole üksi eksporttapamajade kohta, vaid siin on kõik tapamajad kokku võetud. Ka linna tapamajad on juurde arvatud. Linna tapamajadesse viiakse liha järelevaatusele, ja

need andmed, mis ette kannan, on võetud kõigi tapamajade kohta; ka selle liha kohta, mis viidud linna turule. Sellest on näha, kuidas meil sigadekasvatamisega lugu on. 1928. a. nelja esimese kuu jooksul toodi järelevaatusele kogusummas 41.690 siga, 1929. a. — 32.862 ja 1930. a. — 26.678. Seega ligemale 40%, võrreldes 1928. aastaga, on järelevaatusele, samuti eksporttapamajadesse toodavate sigade arv vähenenud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Sellepärast, et seakasvatus end ära ei tasu.) Härra minister Hünerson, Teie ütlete, et seakasvatus ei tasu end ära! Meie oleme kuulnud rahaasjanduse komisjonis, et ei tasu end ära teraviljakasvatus, ei tasu end ära karjapidamine, mis siis lõppude-lõpuks järele jääb? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Vaat, selles see häda on!) Ma küsiks, millest meie põllumajapidamised üldse elavad? (J. T e e m a n t, põl: Minge vaadake, kuidas nad elavad! Mis elamine see on praegu!) Muidugi, nii suuri sissetulekuid ei saa kui enne. (J. T e e m a n t, põl: Sissetulekust pole juttugi.) Millest nad siis elavad? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Sellest, millega vallamaja seinu tapeeditakse.) Millega vallamaja seinu tapeeditakse, need on oksjonikuulutused. Aga ma küsiks, lugupeetud Riigikogu liikmed, millest on tingitud, et talusid praegu müüakse? See on krediidi inflatsiooni tagajärg. See on välislaenust tingitud, mis rahvasteliidu abil saadi ja mis kergetel tingimustel maapidajatele välja anti. Kui aga tagasimaksmise aeg tuli, siis oli ikalduseaasta, nad ei suutnud laenu tasuda, ja nüüd on häda käes. Põllumees, kes laenusid ei teinud, ajab praegu omaga läbi. (J. T e e m a n t, põl: See oli jõukas.) Ei olnud jõukas. Ma tean väga palju talupidajaid, kes elasid viletsalt, sest polnud õiget peremeest kohal, nüüd aga ikalduseaastatel võtsid tublid peremehed majapidamise juhtimise oma kätte, need, kes avarama silmaringiga on, ja nüüd, kus pole võlgasid tehtud, saadakse oma kapitaliga isegi maa-paranduse töödele asuda. Nemad ütlevad, et nemad mitte ühte sentigi võlgu ei võta, ainult selle kapitali, mis taludest saame, paigutame maasse. Need peremehed, kes võlga ei tee, elavad hästi. Aga need, kes võlgade peal elavad, kes instruktorite ja agronoomide näpunäidete järgi käisid ja kallist jõutoitu sisse tõid ja sellega püüdsid agronoomide nõuande järgi käia, need igatahes on kannatanud ja neil tuleb sarnane olukord, et nad laenusid, mis jõutoidu ostmiseks võeti, mida sel ajal igast pangast

välja anti, nüüd tasuda ei saa. Aga põllupidajal, kes ainult oma põllusaadusi loomatoiduks tarvitab, pole neid raskusi. Nemed ajasid läbi ja neil ülejõu kulutusi olemas ei ole.

Edasi tahaksin ma tähendada, et oma toodang siseturгу nähtavasti mitte ei rahuldanud, sest neil aastatel, kus sigade üldarv vähenes, on rasvaainete sissevedu suurenenud. Ei saa öelda, et rasvaainete sissevedu suur oleks. Nii suur ta ei ole, nagu härra Majanduseminister tahab seletada, et ta meie kaubabilansi peale suurt mõju avaldaks. Kuulge, härra Majanduseminister, ei maksa rääkida, et rasvaainete sissevedu meie väliskaubanduse tasakaalust välja viiks. (Majanduseminister J. Zimmerman: Meil ei ole ka ühtki niisuurт tarvituse ala, mis kaubabilansi korruga alla lööb.) Lõppude-lõpuks, milleks rasvaainete tolliseadus praegu esitatud? Kui tõepoolest hakkame asja lähemalt vaatama, lubage, et ma teile otsekohe ütlen, mispärast käesolev seadus esitatud. See on jällegi üks eksporttapamajade toetamise seadus ja muud midagi. Kõigepealt oli peekonifondi seadus. Praegu on rahaasjanduse komisjonis maatulundusekapital arutamisel, mis on nr. 2. eksporttapamajade toetamise seadus, ja kui see seadus Riigikogusse tuleb, räägime selle üle pikemalt. Lugupeetud härrad põllumeeste esindajad, ma küsiks, kas on otstarbekohane, kui meie eksporttapamaju, millised töötavad võrdlemisi suure puudujäägiga, peaaegu $\frac{1}{3}$ igast sea hinnast tuleb neile kahjuks... (K. Päts, põl: Kuulge, kas Teie tahate, et eksporttapamajad kasse tapma hakkaksid.) Kui Nehatus kasse palju on, siis võiks tapamaja sinna viia ja proovida. Aga lubage, lugupeetud härra Päts, kas Teie peate seda loomulikku, kui meil 4 tapamaja töötab sel ajal, kui üksainuski tapamaja ei suudaks töötada täie koormatusega? (K. Päts, põl: Miks Te nüüd seda räägite ja siis ei rääkinud, kui see küsimus oli arutamisel? Miks Te nüüd tark olete?) Härra Päts, ma küsiks, kas on kunagi meie poolt mõni eksporttapamaja ehitatud? Kõigepealt hakkas monopoliõigust oma kätte kiskuma „Estonia“, kes ära ostis a/s. „Külmetuse“. Vaadake, sealt hakkas see peale, siis ehitati Tartu, Võhma ja lõpuks ka Tapale. (Vahel hüüei.) Ma ei tea, mitmes tapamajandükogus Teie olete, aga tean üht, et kõik need neli tapamaja on nüüd trusti moodustanud ja kuigi alguses, kui nad omavahel võistlesid, põllupidaja, tegelik seakasvataja, sai sellest võistlusest teatud kasu, on nüüd olukord vastupidi, sest tapamajad omavahel

võistlust reguleerides maksavad hinda, mis tegelikule seakasvatajale kasuks ei ole. Ka praegusel juhtumisel ei ole meil tegemist toetusega põllupidajale või vastutulekuga temale. See on järjekorraline tapamajade toetamise seadus; ei saa kasu sellest tegelik põllumees, vaid vastuoksa, tema peab oma taskust kaudselt juurde maksma. Siin küsin teilt, põllumeeste kogud ja koondus, kes teie olete, nagu ütlete, põllupidajate huvide eest väljas, kas see on nende kaitsmine, ei, see on eksporttapamajade eest väljasoletamine. Need seadused on eksporttapamajade seadused, tegelik põllupidaja sellest mingisugust kasu ei saa, vaid peab veel juurde maksma. (R. Kuris, as: Härra Voiman, missugune ühendus on rasvatollidel eksporttapamajadega.) Kui Teie ennast teadmatuks teete, siis soovitan pöörata rühma-kaaslase poole, kes on eksporttapamaja direktor. (R. Kuris, as: Aga Teie peate seda saladuseks.) Meil kurdetakse, eriti härra Martinson kurtis, et põllupidaja ei saa rasvasea eest hinda, vaid temale pakutakse 50 senti kilogramm. Praegu maksab Tallinna turul 150 senti kilogramm, ja lihunikud ning ülesostjad pakuvad kolm korda vähem sellest, kuipalju tõepoolest võiks maksta. Minu rühmakaaslane härra Johanson tähendas väga õieti, mispärast põllumehed ei organiseeru. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Tarvitajale?) Ei. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Nad peavad ennast ise organiseerima.) See on väga õige. Mitte üksinda tarvitaja ei pea ennast organiseerima, vaid ka saaduste valmistaja ja siis liiakasvõtjad kõrvale toimetama. Teie olete põllumeeste huvide eest väljas, lööme käed kokku ja katsume vahetalituse mitte ainult rasvaainete pealt, vaid ka teistelt ainetelt kõrvaldada ja sarnasel viisil kaoksid vaheltkauplejad. Lugupeetud härra Majanduseminister tõi andmeid, mis ta olevat teinud meie rahvamajanduse arendamiseks, kuid need olid ainult tollid, tollid ja tollid. Ainult tollide näol tahetakse niihästi tööstuse kui ka põllumajanduse olukorda lahendada. Et see õige tee on, seda ei saa Teie, härra Majanduseminister, öelda. See ei ole õige tee. Siin tuleks meie valitsuseringkondadel tõsist tähelepanu pöörata niihästi saaduste valmistajate kui ka tarvitajate organiseerimise peale, ja et vaheltkauplejad kaoksid.

Meie näeme aga, et härra Majanduseminister just vastuoksa annab vahetalitajatele soodsamaid võimalusi ja esitatakse isegi sarnased seaduseelnõud, et vaheltkauplejad võivad sarnaseid summasid teenida, et kõik ihukarvad tõusevad püsti. Mina mõtlen siin

teravilja kaitseseadust. Kui see seadus tõepoolest nii vastu võetakse, nagu see valitsuse poolt esitatud on, siis saavad importöörid kolossaalseid summasid, ja imestada ei ole, kui need katsuvad sisseveomonopoli enda kätte saada. Rahaasjanduse komisjonis avaldati kahtlust, kas leidub sarnane import-äri, kes nõus on otsekohe talupidajatele kinni maksuma selle hinna, mis valitsuse poolt määratud. Majanduseministri abi tõendas rahaasjanduse komisjonis, et mitmed importöörid tahavad ainuõigust vilja sisseveo alal enda kätte saada ja lubavad põllupidajale temalt ostetava vilja eest valitsuse poolt määratud hinna otsekohe kinni maksta. (K. Päts, põl: Kas Teie viljatollidest ei räägiks teinekord.) Hea küll, sellest räägime teinekord. Aga vaadake, see on majandusepolitiika, mida praegune Majanduseminister harrastab. Kas see on õige, kui niiviisi tehakse? (Majanduseminister J. Zimmerman: Täiesti õige!) Antakse veel suuremad teenimise võimalused vaheltkauplejatele. Kas see on õige? (Majanduseminister J. Zimmerman: See on õige, mis ma teen, aga see ei ole õige, mis Teie ütlete, et ma nii teen.) Kui niisugune Teie arusaamine on, et anda võimalikult rohkem vaheltteenimise võimalusi vaheltkauplejatele, kuna saaduse produtseerija võimalikult vähem saaks, siis säärane majandusepolitiika viib meie riigi uppi. Sarnasel juhul, härra Majanduseminister, lubatagu tähendada, mida rutem niisugune Majanduseminister meie Majanduseministeeriumi eesotsast kaoks, seda terved tuuled seal puhuksid.

(K. Päts, põl: Ega teilt ka sinna kedagi asemele panna ei ole. — J. Voimann, stp, kohalt: Mõnda loomaarsti ikkagi ei panda. — K. Päts, põl: Apteekri paneme.)

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Tollideküsimus on väga tähtis küsimus. Härra Märt Martinson, asudes kõnetooli, kurjustas minu arvates täiesti asjata, sest kes on siis süüdi selles, et meie põllumehed on raskes seisukorras. Kes on süüdi selles, et kogu meie põllumajandus ja riiklik majandus üldse on raskes seisukorras? Minu arvamise järgi ei ole selles keegi muu süüdi, kui vaid see koalitsioon, kelle valitsus selle seaduse Riigikogule esitanud. Ei saa ju kuidagiviisi kaitsta samal ajal vaheltkauplejate ja põllupidajate huve. Härra Martinson kõneles siin sellest, et üks talumees olevat viinud sea Viljandi turule, seal olevat ta selle maha müünud 50 senti kilogramm. Aga kes on

siis selles süüdi? Mispärast ta müüs 50 senti kilogramm selle sea maha, kuna ometi on ju olemas eksporttapamajad, kelle agendid igal pool liiguvad. Eks siis müünud eksporttapamajadele. Aga vaadake, lugu seisab selles, et põllumeeste usaldus põllumeeste organisatsioonide vastu on kadunud. (Põllumeeste ridadest: Lori!) Samuti on põllumeeste usaldus kadunud... (Majanduseminister J. Zimmerman: Teie ei ole suutnud ühtki ühistegelise organisatsiooni luua.) Härra Majanduseminister, mina ei tahaks pikalt kõnelda, kuid ma võiksin selle juurde tulla. Kui vaatleme, kuidas tegutsevad eksporttapamajad, siis kahtlemata need igat põllumeest eemale tõukavad, selle asemel, et põllumehele anda õiglast hinda tema poolt kasvatatud looma eest. Antakse naeruväärt hind, ja suurem osa sellest looma hinnast võetakse endale. (Paremalt poolt: Tühi jutt.) Kui lähemalt peatuda „Põllumajanduse keskuhisuse „Estonia“ juures, siis on otse imestada, kuipalju seal on direktoreid, kui suured on nende palgad. (A. Tupits, põl: Üks ainukene direktor on seal.) Üldse, kuidaviisi seal elatakse ja ollakse! Kahtlemata see elamine ja olemine seal viib niikaugale, et paratamata ükskord katastroof peab tulema. Ei saa korruga kaht kärbest lüüa, see on, et lambad oleksid terved ja hundid söönud. Saan aru, niihästi koonduslasi kui ka põllumeeste kogu pigistatakse kahelt poolt: üheltpoolt on nad lubaduse andnud kaitsta kaupmeeskonda, teiselt poolt — kaitsta põlumehi. Aga kaupmeeskond ja põllumehed omavahel on kui tuli ja vesi, nemand kuidagi ei sobi. Kaupmees tahab odavasti kraami kätte saada ja kallilt maha müüa, ja põllumees selletõttu, et organisatsioon on nõrk, et tegelased on omakasupüüdjad, kes vaid vaatavad, et omale rohkem tasku saaksid, peab oma saadused odavalt maha müüma ja raskesse seisukorda sattuma. (R. Penno, as vahelhüüe.) Härra rkl. Penno, kogu see teguviis käesoleva Riigikogu ajal ei näita midagi muud, kui vaid ainult seda, et ühtesoodu tüüritakse sinnapoole, et võimalikult rohkem anda teenida kaupmeeskonnale, et võimalikult rohkem anda teenida vaheltkauplejatele. Ka käesolevad rasvatollid ei ole midagi muud, kui jälle rikastada üht kitsast kihti laia tarvitajaskonna arvel. (A. Tupits, põl: Missugune see kiht on?) Vaheltkauplejate kiht.

Siin kõneldakse sellest, et tahetakse piirata selle läbi rasvaainete ja lihasaaduste sissevedu ja luua paremaid turuvõimalusi kodumaa liha- ja rasvasaadustele. Ei ole

aga üheltki kõnelejalt ei keskelt, ei paremalt poolt, ei ka Majanduseministri kuuldavale tulnud, kelle arvel tahetakse turgu laiendada meie kodumaa saadustega. Ei saa ju selle vastu vaielda, on ju kahtlemata tõsi — ja seda on tööliskond juba Eesti iseseisvuse algusest rõhutanud —, et töölised ei taha aseaineid, vaid nad tahavad täieväärtuslikke toiduaineid saada, olgu see või, liha või muud sellised saadused. Aga mulle tuleb meelde, kui rkl. härra Tõnisson kõneles siin, et meil väga hästi süüakse, ja ma otse imestanult kuulasin, kui härra Tõnisson kõneles sellest, et või toitvuse poolest olevat palju parem, kui see Ameerika rasv, et võis 100% rasvaaineid olevat toitvad, kuna teistes aseainetes olevat suur osa lisaaineid, mis ei olevat toitvad. Kümme aastat tagasi kõneles härra Tõnisson vastupidiselt, siis kui tööliste palkade küsimus päevakorral oli, ja kui härra Tõnisson oli peaministriks ning pidas läbirääkimisi tööliste organisatsioonide esindajatega tööliste palkade tõstmise üle. Siis härra Tõnisson väga ja väga ülistas Ameerika rasva ja püüdis selgeks teha, et see oma toitvuse poolest olevat sama hea kui meie väljaveetav või. Ja täna oli meil võimalus kuulda, et ta seda ei ole. Mind pani just imestama, kui ma neid sõnu härra Tõnisson'i poolt kuulma pidin. Ma ütlen, töölised ei tahaks tõepoolest neid aseaineid tarvitada, vaid palju parema meelega sööksid nad neid aineid, mida kodumaal saavutatakse ja millised on toitvad ning jõuduandvad. Aga milles seisab siis viga? Viga seisab selles, et tööliste palgad on sedavõrt madalad, et nad ei saa neid täieväärtuslikke toiduaineid osta, ei saa tarvitada neid sel määral, kui palju nende perekonnad tõepoolest tarvitama peaksid, vaid nad on sunnitud, arvesse võttes neid näljapalku, läbi ajama kõige minimaalsemate tarvitustega. Ei ole kahtlust, et tarvitatakse sisseveetavaid rasvaaineid sellepärast, et need on odavamad. Kui näiteks võikilo maksab praegu 2 krooni 25—30 senti, siis muidugi on Ameerika rasv palju odavam, see maksab 160 senti kilo. (J. Fuks, as: Meiereist saate 2 krooniga võid.) Härra Fuks, võibolla Teie, olles meierei lähedal, saate võid 2 krooniga kilo, aga kui tööline selle kilo või pärast Tallinnast peab välja sõitma, siis läheb see talle palju kallimaks maksma, kui kohapeal.

Siin kõneldi veel sellest, et meil olevat ka odavat võid, et isegi võib võinaela saada 60—70 sendiga. Ma olen ka käinud turul, olen vaadanud hindu ja pean ütleva, et ma selliseid vihindu küll kuulnud ei ole, vähe-

malt Tallinna turul mitte. Kui teie siiski kellegi maamehe pütikese seest võite saada võid 80—90 s. nael, siis kui lähete koju ja lõikate selle või lõhki, leiata sealt margariini. Mis kasu on siis sellise või eest maksta 90 senti nael, kui margariini nael maksab ainult 50—60 senti. Kui aga talumees tuleb kurtma, et tema kaupa ei osteta, siis andku ta väärtuslikku kaupa, aga ärgu tulgu võltsima.

Nüüd, kui tõstetakse rasvaainete tolle, kas siis saab keegi nii naiiv olla ja uskuda seletust, et rasvaainete tollist saavad mingit kasu ka põllupidajad. Mina olen selle juures täiesti skeptik. Need kasud libisevad vaid üksikute isikute tasku, kes maalt neid rasva- ja lihasaadusi kokku ostavad ning linnades tarvitajatele edasi müüvad. Tarvitaja aga peab arvestama sellega, et tolle on tõstetud sisseveetavate rasvaainete pealt ja peab seetõttu vaheltkauplejatele need tollid mitmekordselt välja maksma. Kui oletame, et kui rasvaainetelt, näiteks sulatatud toidurasva kilogrammilt, tõstetakse tolli 0,55 franki, see on 8,5 senti, siis ei ole kahtlust, et vaheltkaupleja selle aine hinda kolmekordse tolli kõrguselt tõstab. Kui tarvitaja kurdab, et aine on kallis, siis ütleb müüja, et midagi pole teha, tollid on tõstetud. Meil on üksikuid tööstusi, kes vabritsevad rasva aseaineid. Mul on meeles, kui mõni aasta tagasi oli arutamisel rasva aseainete tollide küsimus, ma mäletan, siis tõsteti sisseveetavate rasva aseainete tolli selleks, et kaitsta kodumaa sellist tööstust. See oli taimeõli valmistaja „Ekstraktori“ puhul. (J. Fuks, as: „Kokk“ ka valmistab.) „Kokk“ toob õlisid ja „Ekstraktor“ kookuspähklaid ja päevaroosi seemneid väljast sisse, millest pressitakse õlid välja. „Ekstraktori“ pealekäimisel tõsteti õlide hindu, millest valmistatakse taimeõid. (J. Fuks, as: „Ekstraktor“ ei tõstnud hindu.) „Ekstraktor“ andis küll lubaduse mitte tõsta, kuid siiski tõstis.

Kui rasvaainete hinda tõstetakse, siis ei ole kahtlust, et sellega antakse võimalus „Ekstraktorile“ uuesti hinda tõsta. Kellele see lõppude-lõpuks kasuks on? Igatahes põllupidajale mitte, sest ükski põllupidaja ei saa otsekohe laudast müüa oma looma tarvitajale, vaid peab müüma vaheltkauplejale, lihunikule, lihunik toimetab selle edasi tarvitaja kätte, ja see vahekasu ning kõrgendatud tollid ei lähe kellegi muu kui vaheltkaupleja kätte. Põllumees jääb ikka sama pisku juurde, kus ta praegu on. Kuidas võiks tõsta meie põllumajandust, kuidas võiks abiks tulla meie põllumeestele, selleks on minu arvamise järele sootuks teisi

teesid tarvis kasutama hakata. Tuleb kõigepealt töölise palkasid tõsta, et töölikonna sissetulek tõuseks, ja seeläbi saaks paremini iseennast ja oma perekonda toita, tuleb luua võimalusi, et ta võiks neid sismaal valmistatud ja kasvatatud saadusi tarvitada ja toita nendega ennast ja perekonda. Ei ole kahtlust, et mida rohkem tarvitatakse meie kodumaa saadusi, seda rohkem on võimalik põllumeestel neid produtsseerida, seda suurem on nende ringkäik ja seda suuremad on nende sissetulekud. Nii näen mina, et siin on see võti, kust tuleb peale hakata ja millega tuleb nüüd keerata lahti see umbsõlm, mis on meie vildaku majandusepoliitika tagajärjel kokku keerutatud.

Mul on veel meeles see aeg, kui härra Tõnisson'i peaministriks olemise ajal käsitati töölisorganisatsioonide poolt töölise rasket majanduslikku seisukorda, nende ostujõu langust, ja esitati nõudmine, et töölise palkasid tõstetaks ja et valitsus otsiks sundabinõusid, et ka eraettevõtjad oma ettevõtete töölise palkasid tõstaksid, siis lausub härra Tõnisson, et Vabariigi Valitsus ei või ühte kihti asetada eesõigustatud seisukorda. Mina kuulasin ka täna härra Tõnisson'i kõnet ja ootasin, vast ehk ütles härra Tõnisson ka siinkohal, et selle seaduse maksmapanemisega asetame ühte väikest kihti eesõigustatud seisukorda. Aga härra Tõnisson seda kahjuks mitte ei öelnud, ja ma saan aru, tal ei olnud tarvidust seda öelda nimelt seepärast, et see lisatulu, mis selle tagajärjel saadakse, läheb sellele ringkonnale, kelle kaudu vast härra Tõnisson Riigikogusse pääsenud on.

Härra Penno oma kõnes muu hulgas tähendas, et pahemalt poolt tahetakse, et meie põllumajandus tagurpidi läheks. Kahjuks ei näe ma härra Penno't praegu siin, aga ma küsiks, kes on meie põllumajanduse juhtimise eesotsas seisnud? Kes on Põllutööstusministeeriumis kõik aeg domineerivat osa etendanud? Kas ei olnud need koonduseasunikud esindajad? Mispärast on viidud meie põllumajandus raskesse seisukorda, mispärast ei ole meie põllumajanduse tegelased valvanud selle järele, et põllumehi ei tabaks sarnane seisukord, kus nad kitsikusse satuvad ja mispärast nad, nagu härra Märt Martinson ütles, on sunnitud talud maha jätma ja linna tulema? Aga minu arvates on siin mingisuguste teiste asjadega tegemist. Meie, sotsialistid, ei ole olnud põllumajanduse arendamise vastu, vaid meie oleme öelnud, et põllumajanduse arendamine on tarvilik, ja selleks on kulutatud õige suuri summasid. Kuid

just asunikkude koondus, on andnud sellele poliitikale ebaõige suuna ja tekitanud väga palju väärnähtusi. Aetakse laias maaastabis onupojapolitikat, see on, nähakse ainult seda suurasunikku, kellel taskus koonduse liikmekaart, ja võideldakse selle huvide eest. Ära unustatakse ka laiade põllupidajate ja asunikkude huvid. Vaadake, see poliitika on väga halb. Kui nii meil asunduse ja põllumajanduse asju aetakse, siis ei ole kahtlust, et ühed tõusevad, ja teised vajuvad.

Mis puutub nendesse katastroofidesse, millest räägiti, et põllumajandus ennast ära ei tasu, et midagi ei tähenda valmistada, siis on see nende tegurite süü, kes põllumajandust juhtinud on. Ei saa salata, riik on meie põllumeestele abiks olnud. Ei ole keelanud selleks tarvilikke krediite, ka käesoleva aasta eelarves on minu mäletamise järgi olemas üle 53 miljoni, mis on määratud meie põllumajanduse arendamiseks. Kuidas aga meil käsitatakse neid krediite, selle kohta ei tea praegu midagi öelda. Olles eelarve alamkomisjonis, kus seda krediidiküsimust arutati, nägin, kuidas ühelt poolt koonduslased ja teiselt poolt põllumehed vastamisi läksid teineteist õige tugevalt arvutama, ja nendest arvustustest jooksis punase joonena läbi see, et kõik põllumajanduslikud organisatsioonid, kes riiklikku toetust saavad, taotleavad vaid isiklikku kasu.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Eelkõneleja teadis rääkida, et „Ekstraktor'i“ huvides on õlitolle tõstetud. Ma arvan, Teie eksite. Et üldse selle tööstuse alal õlitolle oleks tõstetud, mul ei ole meeles. Mul on teada margariini tolli tõstmine, aga see ei ole üksseesama, mis õlitoll. See mõjub kõikidele margariinivabrikutele, mitte ükski „Ekstraktor'ile“. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Palju neid vabrikuid on?) Neid on praegu kolm. Aga pean ütleva, et margariinivabrikud on nii korralikult talitanud, et nad sellest ajast, kui toll tõsteti, ei ole hindasid tõstnud. Mina palun võtta seda õigeks, mis õige on, ja kui leiate, et teil teised andmed on, siis palun nendega esineda. Siin öeldakse, et põllumajanduslikult on raske aeg seepärast, et ei ole osatud meie põllumajandust õieti juhtida. Need, kes nii ütlevad, on väheteadlikud, mis juhtunud on. Hindade langemine ei ole ainult oma põllumeeste ringkondadele raske, vaid ka maailma turul on hindade langemist märgata.

Ühes asjas on aga kõik kõnelejad Riigikogu liikmed ühel arvamisel, et meie põllu-

mehed oma saaduste eest, nimelt rasvade eest, vähe raha saavad, selle vastu ei vaidle keegi. Teisest küljest keegi ei vaielnud selle vastu, et tarvitajad maksavad palju, ja et vaheltkauplejad teenivad liiga palju. Sotsialistide poolt on öeldud, mispärast põllumehed ei organiseeru ühistegelisel, nende organisatsioon olevat halb ja nemad ei oskavat ennast nii organiseerida, et tarvitajad saaksid aineid odavamalt kätte. Minule paistab, et see kätteviiimine ei ole põllumeeste ülesanne, vaid õieti tarvitajate ülesanne. Igalpool on nii, et tarvitajateühisuse liikumisest võtavad osa töölised, kes on sunnitud iga sendiga rehkendama ja koondavad ennast kooperatiivide ümber. Tarvis ainult juhte, kes ei ole omakasupüüdjad, millele tähendas ka eelkõneleja. Meie põllumajanduse ühistegevus on arenenud, ja juhid on suutnud palju teha ja arendada. (J. Voiman, stp: Eksporttapamaja on suutnud luua.) Eksporttapamajad ei ole kõik ühistegelised. (Pahemalt poolt: On küll.) Aga nad on loodud ja seal on ohvrid kantud.

Teie ülesanne oleks tööliste eest hoolitseda, (J. Voiman, stp: Seda meie teeme ka.) et vaheltkauplejad niipalju vahekasu ei saa. Teie oleksite pidanud töölistele selletama ja aitama neile kaupu odavamalt osta. Teie ei lähe tööliste juurde... (J. Voiman, stp: Mis Teie räägite lorijuttu!) Kui organiseerite, siis tulevad kommunistid... (Pahemalt poolt: Mis tühja juttu Te ajate?) ja võtavad üle...

Juhataja: Härra Majanduseminister, tohiksin Teid peatada. Minu tähelepanu on juhitud sellele, et rkl. Voiman tähendas kohalt härra Majanduseministrile: „Mis Teie räägite lorijuttu!“ Teen rkl. Voimanile selle eest märkuse.

Majanduseminister J. Zimmerman: Siis ütlesite, et valitsus ei ole tööliste palgade tõstmiseks midagi teinud. Praegune valitsus ei ole veel aastat valitsenud. Teie valitsesite ka, miks teie ei tõstnud tööliste palku, teie käes oli võim alles hiljuti, eks muretsenud siis selle eest ja tõstnud palku, aga teie jätsite selle tegemata. (L. Johnson, stp: Mille?) Tööliste palgad jätsite tõstmata. Teie olite selle koha peal, kes pidi seda korraldama, ja nüüd nõuate, et meie esimene ülesanne kohe peale teid pidi olema tööliste palga tõstmine. (L. Johnson, stp: Tööliste palku tõsteti ka osalt.) Minu arvamise järgi ei saa üldse tööliste palku niiviisi tõsta, et tuleb valitsus ja ütleb: homsest päevast peale saavad

töölised 50% rohkem palka. Niisugust võimu ei ole ühelgi valitsusel, vähemalt Öhtu-Euroopas, mille hulka ka meie endid loeme. Tööpalku saab tõsta ainult siis, kui ikkagi selleks tööolud on loodud. Meie praegu kannatame tööpuuduse all. Peame sellest välja saama ja peame muretsema selle eest, et töövõimalusi tekiks, ning tööliste järele suurem nõudmine oleks, siis tõusevad palgad iseenesest. Selleks tuleb meil töötada.

Siin on praegu rasvatollide tõstmise küsimus päevakorral. Ka siin on tarvis selle eest hoolitseda, et põllumees oma töölisele palka suudab maksta, suudab kasvatada sigu, ja töölistele, kes selle juures töö on, palka maksta. Ja selleks on meil praegu seadust tarvis.

B. Eilman (stp): Peab otse imesutama, kuidas härra Majanduseminister kergelt lahendab organiseerimise probleemi. Majanduseminister ütleb nõndaviisi, et teie ülesanne on töölisi organiseerida, et ilma vaheltkauplejateta osta, ja lisab juurde, teie organiseerite, ja kommunistid võtavad üle, ja seda suure paatosega, nagu tunneks sellest ülevõtmisest rõõmu. Mina ei kahtlegi selle juures, et härra Majanduseminister neil puhkudel on rõõmu tundnud, kui tööliste organisatsioonid on kokku varisenud või neid üle võetud.

Mis puutub tarvitajateühisuste loomise ja tööliskonna organiseerimisse nende ümber, siis pean tähendama niipalju, et siin on tegemist üli suurte raskustega. (R. Penno, as: Õige!) Neid raskusi tarvitajateühisustele ei veereta keegi muu ette, kui Vabariigi Valitsus. Meil on teatavasti 2 võimu: üks võim on Vabariigi Valitsus, teine võim — kaubandus-tööstuskoda, ja seda, mida tahab läbi viia kaubandus-tööstuskoda, peaaegu vastuvaidlemata korras täidab Vabariigi Valitsus. (Keskel: Meil on veel mõned teised võimud ka.) Juba Saksa okupatsiooni järele kerkis suurem tarvitajateühisus raudteelaste peres. See koondas oma ümber kõiki raudteelasi ja hakkas intensiivselt tegutsema ja eeskätt varustama raudteelasi, sest teatavasti on raudteeliikumine tähtsam riigi elusoon; kui raudteelased on näljas ja peavad käima külasid mööda toiduaineid otsimas, siis ähvardab raudteid seismajääk. Et raudteelaste võimaldada toiduaineid soodsamatel tingimustel, selleks asutati raudteelaste tarvitajateühisus. (R. Kuris, as: Päriskorralik ühisus.) See ühisus varustab teid, põllumehed ja asunikud, igasuguste ainetega. (R. Penno, as: Tubli, tubli. Ega selle

vastu midagi ei ole.) Mis sündis selle ühisusega, kuidas topiti temale kõikaid kodarate vahele! Aasta-aastalt kärbiti neid õigusi, mida tarvitajateühisus oli õigustatud saama. Kõigepealt asuti sõidutariifide kallale. Teatavasti liikusid vagunpoed Narva liinil, Irboska ja Haapsalu liinil, ja nende vagunpoodide kaudu varustati, härrad asunikud ja härrad põllumehed, varustati rukkijahuga just raudteelasi ja praegu põllumehi ja asunikke. Ja ma ütlen, meie ei oleks võinud eraisikuile anda, aga kui tulakse paluma, meil ei ole leiba kodu, andke meile vähekesegi jahu, et võiksim leiba küpsetada, ja vastu tulles neile palujatele andsime. (M. Martinson, põl: Asi oli koguni nii, et nende kohapealsete tarvitajateühisustega võistelda, — see oli aus võistlus omavahel.) Ei olnud, see ei ole mitte õige, härra Martinson. (M. Martinson, põl: Ma võin fakte tuua.) Teie võite neid niipalju tuua, kui tahate, ma võin ka fakte tuua. Ma võin teile tähendada, et neis jaamades, kus oli tarvitajateühisus, vagunpood ei peatunud, aga nad peatusid neis jaamades, kus tarvitajateühisusi ei olnud, ja kus kaupmehed võtsid marodööride hinda. Vaadake, sellest oli väga suur kasu raudteelastele esijoones ja ka ühtlasi ümbruskonna asunikkudele ja põllupidajatele. Kaubandus-tööstuskoja kaudu hakati peale pressima, survet avaldama, leiti, et kuskil kott jahu on müüdnud talunikule, toodi ette, et nad kasutavad soodustusi selleks, et varustada tervet maad, ja erakaupmehed, need ei saavat midagi müüa. (Paremalt poolt: Õige!) Kui raudteelaste tarvitajateühisuse poolt tähelepanu juhiiti sellele, et ta õigustatud on madalama tariifi peale sellepärast, et ta varustab peasjalikult raudteelasi, siis selle peale ei kõssatud.

Peale selle mis puutub teistesse tarvitajateühisustesse, mis on raudteelaste tarvitajateühisuse poolt maal üle võetud, siis minu härrad paremalt poolt, teie olete tõe-ga rea ühisusi asutanud, aga nende ühisuste pankrottiminek näitab, et on väga vähe ausaid ühistegelasi teie ridadest välja tulnud, kes neid ühisusi edasi oleksid viinud, vaid suurem osa neist olid omakasu-püüdjad. Ja vaadake, raudteelased on oma ühisuse edasi viinud. Teie võite näha seda Aegviidus, Lehtses, Kehras, Kaareperes ja terves reas teistes kohtades. Nõnda et töölised võivad rusikaga vastu rindu lüüa ja öelda, et nad on organiseerinud. Mis olete aga teie teinud? Mitte midagi. Teie olete laenu saanud, toetust saanud, aga need on kõik korstnasse läinud. Töölised ei ole saanud laene, nad on aga pigistanud

oma viletsast palgast, ning sellega laiendanud ühistegevust. (Majanduseminister J. Zimmermann: Aga rasva müüte ikka töölistele kallilt. — K. Päts, põl: Ega nad rasva ei söö, see on hiire toit.) Ma vastaksin, aga ma jätan siiski vastamata.

Edasi. Kuidas saab siis arendada tarvitajateühisusi, kui neid ühtesoodu asetakse raskustesse? Meie võime tähele panna, et meil on väga palju igasuguseid majanduse- ja kaubanduseühisusi, keda toetustega on aidatud, on ka muul teel neile soodustusi antud, aga tarvitajateühisustele on meil võrdlemisi vähe soodustusi ja toetusi antud. (K. Päts, põl: Kas ETK ka sinna puutub või mitte?) Vaadake, mis puutub ETK, siis ei tahaks ma seda siinkohal puudutada, vaid võin öelda, et ETK ei ole tööliste ettevõtte, (O. Gustavson, stp: See on tööerakonna ettevõtte.) vaid see on teatud ringkonna ettevõtte, ja sellepärast ma jätan selle parem puudutamata, et mitte rohkem õhutada vihavaenu ühistegevuse peresse, sest homme on ühistegevuse aastapäev, kus ühistegelased ühistööks üksteisele käed sirutavad. (K. Päts, põl: Kas Teie nii seda eelkõnet peate?) Ei, härra Päts, ma ei mõtle eelkõnet pida, aga mind kutsus välja härra Majanduseministri kõne. Ma pean ütleva, et töölised niipalju, kuipalju nende majanduslikud ressursid on võimaldanud, on korda saatnud, aga et nad niipalju ei ole suutnud, kui teiste maade töölised, siis jällegi tuleme selle juurde tagasi, et meie tööliste palgad teiste maade tööliste palkadega võrreldes on mitu ja mitu korda vähemad. Siiski kui tööliste palgad paranevad, siis ei ole kahtlust, et tööliste tarvitajateühisused saavad ka tugevamaks.

L. Johnson (stp): Ma ainult lühidalt tahaksin vastata härra Majanduseministri-le. Nüüd on härra Majanduseminister ja teised koonduserühmad leidnud ratsahobuse. Kui millegistki jutt, siis öeldakse, mispärast seda ei tehtud eelmise valitsuse ajal? Ma pean ütleva, et eelmise valitsuse ajal olid lahendada suured küsimused. Ja oleks palju rohkemgi läbi viidud, kui see valitsus mitte nii lühikest aega ei oleks valitsenud. Nüüd tuleb härra Majanduseminister ja ütleva, et mispärast siis ei tõstetud tööliste palku. Eelmine valitsus oli programmi valitsus, lühikese aja peale valitud. (Paremalt poolt: Mispärast palku ei tõstetud? — K. Päts, põl: Kas Teie arvates palkade tõstmine ime on?) See ei ole ime, aga üle öö ei saa seda teha. Oleks see valitsus kauemini

kestnud, oleks ta üht kui teist teinud. (Paremalt poolt: Aga miks ta ei tõstnud?) Palka on võimalik tõsta kollektiivlepingutega, kui töölised oma ühised nõuded esitavad. Teiseks on palka võimalik tõsta seaduseandluse teel. Kollektiivlepingud pandi maksma eelmise valitsuse ajal. Kuid see on uudis, ja meie rahvas seda veel ei kasuta. See on üks tee, mida peaaegu igalpool praktiseeritakse. Kus palgad seadusega kindlaks määratakse, neid riike on vähe. Streike oli eelmise valitsuse ajal üle kümne, kus töölised töötin-gimuste ja palgaolude parandamise poolest võitsid kas osaliselt või täiesti. Seal astusid vahele töö-hoolekandeministeeriumi ametnikud, pidasid läbirääkimisi, ja tagajärg oli, et pooled viidi kokkuleppele ning lõpetati streik nii, et töölised sellest tulu said ja osalt ka palgad tõusid. Kolmandaks töötati välja seadus kuritahtlike ja liiga väikeste palkade maksmise vastu. Ja kui kohtuministeerium ei jõudnud seda enne valitsuse lahkumist läbi vaadata, kes seal siis süüdi on? Siis edasi, tööpalga tõstmise peale mõjus ka tööpäeva lühendamine ja see, et hakati ületundide eest maksma. Ja kui vaatate statistilisi kuukirje, siis näete, et tööpalgad üksikutel aladel tõusid nende abinõude tarvitusele võtmisel, mida võimalik oli tarvitusele võtta praegumaksvate seaduste alusel, ilma et seda eriti tarvitsenud oleks koalitsiooni kokkuleppesse võtta. Nii et abinõud võeti tarvitusele, ja sellel olid oma tagajärjed. Siis veel, töölistel olid aastate viisi palgad saamata, näiteks Eidaperes, need makseti välja. (K. P ä t s, põl: Aga öelge, kuidas see valitsus neid streikisid saab teha?) Ei saa teha ja ei tee. Streigid on ikka olemas, aga töölised kaotavad, sest nad jäetakse saatuse hooleks. Aga vabriku inspeksiooni ülesanne oli juba Vene ajal, et niisugustel puhkudel jalamaid kohale minna, selgitada asjaolud ära ja katsuda kokkulepet luua. Aga ministeeriumi poliitilised juhid olid sarnased, kes seda ülesannet ei tunnistanud. Meie tööinspeksiooni ülesandeid, mis seal juba Vene seaduste alusel olid, on kärbitud küll mitte otsekohe seaduseandlikul teel, ja see tuleb sellest, et ministeeriumi eesotsas on olnud sagedasti sarnased isikud, kes on kuulnud ainult seda, mis kaubanduse- ja tööstuseringkonnad kõnelevad, ilma et oleks seadust vaadatud ja püütud teha, mis võimalik.

Nii et sel ajal tööaeg lühenes ja palgaolud paranesid. (V a h e l h ü ü e.) Koon-dus oli ka valitsuses ja sellepärast koon-dusel ei ole kõlblist õigust midagi ette

heita. (R. P e n n o, as: See ei ole ette-heide, see on võrdluseks toodud.) Aga alati meie muud ei kuule. Ma ütlen, väga palju võiks üldse ühele ehk teisele erakon-nale ette heita seda, mis silma torkas. Aga minu enesetunne seda ei luba. Niikaugele mina ennast alandama ei taha hakata, nagu seda pea igal koosolekul teeb Majanduse-minister. Öeldakse, et vaadake, teie valit-suse ajal tehtud ka seda ja seda. Ma üt-len, seda võiksid öelda koolilapsed, aga parlamenditegelane ei saa seda öelda, et vaadake, teil oli ka niiviisi. Ei saa niiviisi olla, et ministrid, küpsed inimesed, tulevad siis, kui enam midagi öelda ei ole, ja ütlevad, et vaadake, teie valitsuse ajal oli ka nii. Kas meie pidime siis seitsme kuuga revolutsiooni tegema? (V a h e l h ü ü d e d.) Meie nõuame teilt seda, mida teie meie arusaamise järgi tegema peaksite, ja sel-leks on meil õigus. Aga kui teie ütlete, et mispärast seda ei tehtud eelmise valitsuse ajal, siis kes seda tol ajal tegema pidi? Kuna teie ise siis valitsusest osa võtsite, ei ole teil mingit kõlblist õigust meile ette-heiteid tegema hakata. Vähemalt mina enese kohta võin öelda, et sel ajal kõik, mis võimalik, sai tehtud.

A. O i n a s (stp): Ma kasutan oma sõ-naõigust Riigikogu liikmena, kuna arvan, et mul kohane ei ole aruandjana polemiseer-ima hakata härra Majanduseministriga.

Härra Majanduseminister on meie par-lamenti toonud kombe, mida senised minist-rid ja valitsuse liikmed ei ole kasutanud. Kui Majanduseminister vastab etteheidete-le, on pea harilikuks vastuseks, et vaadake, „Kusti ei teinud ka mitte.“ Nii veeretavad nooredmehed, õpilased, üksiteise peale süü-di. „Vaat, Kusti ei teinud, või tegi ka, ega's mina üksi.“ (R. P e n n o, as: Teie oma eelarvet kaitsesite teise eelarve võrdlemisega.) Et Kusti ka nii tegi, või tegemata jättis, see ei ole ju mingi sisulik argument, mis kedagi iseenesest vaban-daks või õigustaks. Oma seisukoha kait-seks võib ka võrrelda, kuid süü teise peale veeretamine ei ole võrdlus, ega ole argu-ment see, kui näidata paljalt, et keegi teine ka seda tegi või tegemata jättis.

Peaaegu 100000 ühendada mõnd härra Majanduseministri seletust. Härra Majan-duseminister tähendas, et mingid krediidi-asjad olevat jäetud eelmise valitsuse poolt tema korraldada. Minul on teadmata, mil-liseid krediidiasju härra Majanduseminister on sunnitud olnud korraldama. Ma ei ole kuulnud, et härra Majanduseminister oleks krediidialal midagi ripakilejätetud asja kor-

raldanud või mingit uut politikat maksuma pannud. (R. Penno, as: Siin heideti ette, miks summad on Citron'i käes.) Härra Majanduseministri ütetus oli nii ebamäärane ja tüme, et võis nii aru saada, nagu oleks tema teha jäetud või veeretatud mingisugused suured korraldused.

Edasi tähendas härra Majanduseminister, et tema olevat pärinud passiivse kaubandusebilansi. Võibolla, et minu väide tundub veidi polemiseerivana, kuid on tõsiasi, et kui härra Majanduseminister täna lahkuks, pärandaks tema oma järeletulijale ka passiivse kaubabilansi, hoolimata tollidest.

Härra Majanduseminister seletas, et möödunud aasta lõpul, kui pandi kõrgem riidetoll maksa, vähenes tekstiilsaaduste sissevedu 2 miljoni krooni võrra võrreldes eelmise aastaga, milline sisseveo vähenemine olevat uute tollide teene. Härra Majanduseminister peaks ometi niipalju majanduseelu tundma ja majanduse asja hindama, et seda teada, et kui tollikõrgendust ei oleks olnud, et ka siis oleks riidekauba sissevedu vähenenud, kuigi ehk mitte sellel määral. Ja sel lihtsal põhjusel, et suur sissevedu, mida panime tähele 1928. aastal ja ka veel 1929. a. alguses, oli tekkinud 1928. a. kõrgest konjunktuurist. Mitte üksi riideid ei toodud enam sisse, vaid ka paljuid teisi kaupe. Kuigi 1929. a. alguses oli juba käes kriis, tulid päralt veel rohked kaubad, mis olid tellitud 1928. a. sügisel. Nii ei ole ainuüksi tollid põhjuseks, et riide sissevedu 1929. a. lõpul vähenenud, vaid suurelt ka see asjaolu, et peale 1928. a. liialdatud, suurte tellimiste sissevedu pidi loomulikult tagasi minema, kus avanes pilt, et hakkame põdema võrdlemisi teravat majandusekriisi.

Härra Majanduseminister väitis muu seas ka seda, et valitsus ei olevat elukallidust tõstnud, ei olevat süüdi elukalliduse tõstmises, sest hindade indeks olevat langenud. Kas härra Majanduseminister julgeb seda tõendada, et see on olnud valitsuse sihi-kindla politika tulemus. Elukalliduse indeks on langenud ainult toiduainete alal, kuid rasvatollide ja teravilja kaitse seadustest näeme, et valitsus on ülesandeks teinud just elukallidust tõsta. Valitsuse tegevuse suund ei ole elukallidust vähendada, vaid suurendada. Kui elukallidus on langenud, siis ei saa seda kuidagi kirjutada valitsus oma kontosse. Vastuoksa, vaatamata valitsuse püüetele elukallidust tõsta, on elukallidus langenud. (Majanduseminister J. Zimmernan: Ma vastasin nendele, kes ütlesid, et elukallidus on tõus-

nud. Teie ütlesite, et elukallidus on langenud.) Mina seletasin juba, et elukallidus on langenud ainult toiduainete suhtes, milline asjaolu valitsusele teebki peavalu. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüner-son: Ega see elukalliduse langemine ka mõni absoluutne ei ole.)

Mis puutub tööliste palkadesse, siis on selge, et on suur vahe valitsuse vahel, kus tegutseb praegune härra Majanduseminister, ja eelmise valitsuse vahel. Eelmisel valitsusel oli kindel tahe tööliste palgaolusid parandada. See tahe avaldus vastavates tegudes, kuid praeguse valitsuse kohta meie ei näe ühtki tundemärki, ei ühtki sammu, et oleks olema seda tahet. Pean härra Teemandi valitsuse auks ütleva, et härra Teemandil kui Riigivanemal oli teatavat tahet tööliste palku parandada, kuigi see ei andnud neid tagajärgi, mida härra Teemant vast ise lootis. Kuna sealjuures naturaalpalk arvestati raha peale, sattus osa töölisi isegi halvemasse seisukorda, kuid ma ei taha sellega sugugi etteheiteid teha härra Teemandile, et tema seda teadlikult tahtis. Härra Teemandi kui Riigivanema soov oli katsuda kohendada tööliste palgaasja. Praeguse valitsuse suhtes ei näe meie aga mingisugust sellekohast tahteavaldust. Ja nüüd tulla seletama, et ega meile midagi ei saa ette heita, asi on korras, sest ka Rei valitsus ei tõstnud palku, see ei ole küll argument, millisega riigitegelane tohiiks parlamendis esineda ja ennast vabandada. (K. Päts, põl: Härra Oinas, olge avalik ja õelge, kui Teie praegu valitsuses oleksite, Majanduseminister oleksite, kas suudaksite palku tõsta?) Ma ei saa Teile vekslit välja anda. Ma ütlen enese kohta ainult seda, et mina teeksin, mis minu võimuses on, ja see tahtmine oleks avaldanud ka mingisugustes tegudes.

Mis puutub üldse neisse pretensioonidesse, millistega esinetakse eelmise valitsuse suhtes, siis need pretensioonid näitavad, et eelmist valitsust hinnatakse ebaharilikult, teisiti, kui teisi valitsusi. Kuid see on meile, sotsialistidele, ainult auks, et meie käest loodeti enam, ebaharilikku, suurte ülesannete teostamist lühikese aja jooksul. Teiste valitsuste suhtes ei ole igatahes nii kõrget mõõdupuud tarvitatud.

Kuluaarides pööras minu poole üks vanem parempoolse rühma tegelane: „Mis Teie ujute vastuvett, Teie tahate tungida läbi seina.“ See ütetus on väga sümptoomlik. Meil on paraku liiga palju tekkinud neid, kes peavad õigeks ujuda pärivett, küsimata, kas see on õige suund. Praegu ei ole õige aeg kõrgeid liha- ja rasvatolle

maksma panna. (M. Laarman, põl: Teie kaitsete mõtet, mis ei lase ennast püsti ajada ja seda nimetati vastuvett uju-miseks.)

Kuluaarides rääkisime ka sellest ja vaidlesime selle üle, kuidas enne hapupiima söödi ja kuidas seda nüüd tehakse. Kuid kõik need väikesed küsimused jätame kõrvale, nende üle räägime kuluaarides. Need ei ole mõduandvad käesoleva seaduseelnõu otsustamisel. Võibolla et mina selles, kuidas hapupiima süüakse, eksin, võibolla, on härra Laarman'il selles õigus. kuid käesoleva seaduse hindamisele asudes peame teistlaadi argumente ja seisukohti kaalumisele võtma. Ei saa ka suuri küsimusi piiratud igapäevaste kogemuste järgi hinnata, nagu seda tegi rkl. M. Martinson. Need kogemused võivad tihti sootuks ekslikud, tähendab ühekülgsed olla. (K. Päts, põl: Härra Oinas, kõiki neid küsimusi on teistes riikides ammu juba hinnatud.) On küll, härra Päts, aga Teie teate väga hästi, et teistel riikidel on nende küsimuste suhtes olnud väga mitmesugused ja ka teistlaadi seisukohad. Meie riik ja ka mina isiklikult ei ole seisukohal, et minna seda teed mööda, mis kergem, sammuda rada, kus teised riigid ennem tallanud on, vaid püüda neid väga tähtsaid majanduse probleeme lahendada, nii nagu meie sügavam arusaamine ja meie tõekspidamine seda õigemaks tunnustab, kuigi meil tuleb sealjuures vastuvett minna.

Majanduseminister J. Zimmernan: Kaks eelkõnelejat on väga kurjad olnud sellepärast, et ma olen võrrelnud oma tegevust sellega, mida eelmine valitsus on teinud, arvan, et seda ei tohiks mulle pahaks panna. Kui minu eelkõneleja arvustab ja ütleb, et mul ei ole majanduslikku ja tööstuslikku programmi, ja kui ma lähen ja ta programmikõne lahti löön ja ette toon, siis peaks see lubatud olema. Minu arvates on see loomulik. Ja kui härra Johanson nõuab minult tegusid, siis ma vaatan, kuidas härra Johanson on tegutsenud. (L. Johanson, stp: Aga mis siis tegemata jäi?) Ma arvan, et selleks mul täiesti õigus on ja mul seda õigus on vaadelda ja arvustada. Nii et siin ei ole midagi pahaks panna.

Mis puutub riide sisseveosse, siis selle üle võib ju vaielda, kas 1929. a. ikka riiet sisse veeti normaalses kvantumis. 1929. a. oli halb aasta, ikalduseaasta. Ka 1928. a. oli halb. (Aruandja A. Oinas: Lõpp oli optimistlik.) Ja seal pidi see mõju avaldama. Tänavu aasta kohta peab ütlema,

et alles märtsikuust peale on märgata seda, et meie oma riiet tarvitatakse rohkem, kuna märtsikuuni oli väljamaalt sisse toodud kaupa palju.

(Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi O. Gustavson.)

(J. Voiman'i, stp vahelhüüe.) Sellepärast vallandatakse, et välja on vähe veetud. (J. Voiman, stp: Ise ütlesite, praegu veetakse rohkem välja kui enne.) Siamaani veeti, ma rääkisin sellest. Mis tulevikus tuleb, sellest ei või kindlat öelda, sest meie teame, et meie väljavedu ei ripu mitte ainult meist ära, vaid tervest ilma konjunktuurist.

Mis puutub tööliste palkade tõstmisse, siis ütlesin juba, et valitsus püüab igatahes kõik selleks teha, mis võimalik, et tööliste palku tõsta. Selleks tuleb seda teed käia, et tuleb muretseda võimalusi tööstusettevõtete loomiseks, ja kui on suurem nõudmine tööliste järele, siis loomulikult suurenevad ka tööliste palgad.

J. Voiman (stp, fakt. märk.): Härra Majanduseminister oma eelmises kõnes tähendas, et meie tekstiilsaaduste väljavedu sellest ajast peale, kui tollid maksma pandi, on kasvanud. Praegu ta aga tähendas, et ka siseturul on oma maa tekstiilkaupa sellest ajast rohkem tarvitatud kui enne. Faktilise märkusena tahaksin tähendada, et need andmed ei vasta tõeludele. Kahjuks ei ole mul täpsemaid andmeid käepärast, aga ma võin tõendada, et tekstiiltööstuses on ligi 1000 töolist lahti lastud. Kuidas need vahekorrad siis tegelikult on? Üheltpoolt on sisemaa tarvidus suurenenud, aga teiselt poolt vallandatakse töölisi.

Aruandja A. Oinas (lõpusõna): Pean konstateerima seda, et küsimus üles kerkis palju laiemas ulatuses, kui see seaduseelnõus on.

Mis puutub väidetes, mis kõnealoleva seaduseelnõu kasuks ette tuuakse, siis pean ütlema, et seal räägiti ainult tunnete keelt. Nii oli põllumeeste kogude esindaja rkl. Martinson'i kõne paljalt tundeavalduis, millest võib aru saada, isegi lugu pidada, kuid mis ühtki asjalikku argumenti ei toonud seaduseelnõu kaitseks. On ju päeval selge, et Eesti põllupidajad ei pane maha oma põllupidamist ja ei lähe linna, kui rahaasjanduse komisjoni ettepanek vastu võetakse ja liha- ning rasvatollid tagasi lükatakse.

Mis puutub teiste kõnelejate väidetes, siis on nad juba ümber lükatud.

Üks osa kõnelejaid seaduseelnõu kaitseks rõhutas seda, et väliskaubanduse seisukohalt peaks takistama liha- ja rasvaainete sissevedu, et kaubandusebilanss paraneks. Ma seletasin juba, et Eesti ei saa end asetada teise seisukorda kui teised kultuurriigid, vaid Eesti peab ka kaubitsema — teatavaid aineid välja vedama, teisi sisse. Meie valmistame terve rea aineid, mida peale selle veel väljast sisse veame. Ei ole aine valmistamise kaitsemisel asutud seisukohale, et kui meie mõnda ainet juba ise valmistame, siis enam väljast midagi ei tohi sisse tulla. Ka rasvaainete suhtes on Eesti kaubavahetuse seisukorras. Kaubavahetuse politika peaks olema siin sellane, et kõrgema väärtusega aineid võimalikult enam välja vedada, kuid rahvatoitluseks tarvilikke odavamaid aineid kaotuse tasategemiseks sisse vedada. Siin avaldati arvamist, et maal meil tarvitatakse praegu enam võid kui varemalt, ja seda põhjusel, et piimaühisustes jäävat palju praakvõid järele. Ma ütlesin juba, piimarasvade tarvitamise kvantum ei ole tõusnud, vaid meie veame seda välja rohkem kui piima tootmisel on kasvanud. Kuigi piimakari on kasvanud ja lehmade toodang suurenenud, on selle kõrval võiväljavedu tõusnud kaugelt suuremas ulatuses. Sellele vaieldi vastu ja seletati, et Mulgimaal ja Harjumaal olevat talusid, kus palju enam võid tarvitatakse kui enne. Mina selle vastu ei vaidle ega seda ei eita, et leidub üksikuid talusid. (K. P ä t s, põl: Mis Teie selle „enne“ all mõtlete, kas ilma loomise aega?) Ei, vaid ajajärku, mis ulatub 6—8 aastat tagasi. Meie piimaasjanduse arenemine algas mitte kohe peale vabaduse sõja lõppu, vaid umbes 1921.—1923. a., „enne“ tähendab aega, mis enne piimaasjanduse tõusu.

Mis puutub sellesse, et üksikutes taludes praegu võid enam tarvitatakse, siis pole see mõõduandev. Meie ei pea mitte üksikute või ka terve rea talude seisukohalt asja hindama, vaid kogu rahva seisukohalt.

Senine majanduspolitiika on olnud niisugune, et on kõik selleks püütud teha, et rasvaaineid, mis piimas leiduvad või kujul, rohkem välja vedada, rasvaainete suhtes tekkinud tühja kohta aga täita teisiti, nimelt odavamate ainetega sisseveoga. Nüüd tahetakse asjale anda teist suunda.

Mina näitasin, et rasvaainete sisseveo tõus viimasel kahel aastal oli õigustatud sellega, et sisemaal rasvatoodang vähenes. Kuid on ka tõsi see, et eksporttapamajadel on kogunenud rasvatagavarad, ja rkl. Voi-

man'il oli õigus, kui ta ütles, et eksporttapamajad on eeskätt huvitatud sellest seadusest. Kuid eksporttapamajade tagavarad ei ole eriti suured. Tapamajad saaksid neist lahti, kui nad hinda vähekesse alla laseksid. Kuid tapamajad püüavad oma tagavarasid realiseerida võimalikult kõrge hinnaga, et raskustest välja sipelda. Kuid riigivõim ei tohiks jätta kaalumata küsimust, kuidas tollikõrgendus ja hinnatõus mõjub rahva toitluse peale. Püütakse asja hinnata ainult silmapilgu seisukohalt. (K. P ä t s, põl: Üks Teie seltsimees ütles, organiseerige, organiseerige. Nüüd on organiseeritud ja rasvatagavarad käes, nüüd ütlete, et selles see kuri seisab.) Ma ei ütle, et selles ainult see kuri seisab, kuid kahtlemata on suurel määral tollidest huvitatud eksporttapamajad.

Mis puutub maa toitluseoludesse, siis ei ole mina isiklikult öelnud, et toitlus taludes praegu halvem oleks kui varemalt, ma seletasin, et see on ümber korraldatud. Tarvitatakse teisi aineid kui varem. See piimarasv, mis varem kodus ära tarvitati, läheb nüüd või kujul Inglismaale ja Saksamaale, selle asemel tarvitatakse teisi aineid. On ju kahtlemata sääraseid talusid, kus toitluse peale praegu suuri summasid välja antakse, nagu meie oludes viimasel ajal üldse ohtramalt raha välja antakse, sellepärast, et talumajandus on enam üle läinud rahamajandusele. Varemalt elati taludes teisiti. Talud müüsid sügisel loomi, vilja, siis saadi raha. Vahepeal püüti kitsalt läbi ajada, valmistati ise jalanõusid, riidet. Nüüd tuleb sissetulek piimast kogu aasta läbi, kuid ka raha antakse välja kergemalt kogu aasta läbi. (J. F u k s, as: Kust töölised siis tööd saavad?) Härra Fuks, see on iseküsimus. Tõsiasi on see, et talumajandus on nihkunud naturaalselt enam rahvamajandusele, mis mõnegi talu on viinud kokkuvarisemisele, kus küllalt hästi ei osatud kalkuleerida.

Härra Tõnisson eksib põhjalikult, kui arvab, et meie rahvas ennast üldse hästi toidab. Seda võib öelda ainult üksikute kihtide kohta. Mis puutub aga nendesse kihtidesse, kes tarvitavad aineid, mida tahetakse panna kõrge tolli alla, nimelt odavat väljamaa rasva ja seapekki, siis nende kihtide toitluseolud on tunduvalt halvemad kui lääne riikides.

Vaadeldes andmeid 1925. a. Eesti tööliste büdsheti uurimise kohta, näeme, et võrreldes lääne riikidega ja ka naabermaadega meie tööline tarvitab palju vähem loomasaadusi. Soomes langeb loomariigi toiduainete peale tööliste büdshetist 54%, Root-

sis 54,7%, Shveitsis 57,8%. (K. P ä t s, põl: Mis loomad on?) Seal on kõik, piim, või, liha. (K. P ä t s, põl: Kala ka?) Kala ka. Eestis tarvitab aga tööline Tallinnas loomariigi saadusi ainult 45,6%, seega tunduvalt vähem, ta on peamiselt leivasööja. (K. P ä t s, põl: Kõige tervem toit!) Ei saa öelda. Narvas suudab tööline tarvitada loomariigi saadusi ainult 38%, kuna Rootsis ja Soomes see protsent oli 54. Need arvud peaksid näitama, et meie töölise büdshet on liiga kehv, ta ei suuda loomariigi saaduste tarvitamiseks olla kõrvuti lääne riikidega.

Härra Päts on arvamisel, et see on isegi kasulik. Mina olen teisel arvamisel. Praeguse aja töö, kus nõutakse enam närvide energiat, kus ei ole vaja tarvitada niipalju muskleid, enam aga närvikava, nõuab teist toidusedelit kui varemalt, nimelt enam liha ja piima. (K. P ä t s, põl: Mina lugesin hiljuti Taani andmeid, ja seal süüakse palju vähem liha kui meil.) See seletus ei ole õige, kui võtate „meie“ all Riigikogu liikmed, siis võib see ehk õige olla, sest Riigikogu liikme büdshet on teistsugune kui Tallinna või Narva töölise oma. See on halb, kui tööline suudab vähe tarvitada loomariigi saadusi, sest leib ei anna tarvilikku energiat. (K. P ä t s, põl: Õelge, kas jaapanlased kuidagi teistmoodi loodud on kui meie.) Meie ei ole jaapanlased. (K. P ä t s, põl: Nad teevad rasket tööd ja elavad samuti.) Meie võime Eesti töölisi võrrelda Soome, mitte aga Jaapani töolistega. Ei saa öelda, et kuna Jaapani tööline seda ja seda sööb, siis võib seda teha ka Eesti tööline. (K. P ä t s, põl: Selle juures on väga palju harjumust, mitte füsioloogilist tarvidust.) Ka füsioloogiline tarvidus on maksev. Meil ei ole, näiteks, niisugune kliima kui Jaapanis. (K. P ä t s, põl: Jaapanis on küllalt külma kliimat.) Igatahes ei saa kuidagi viisi öelda, et Eestis need rahvakihid, kelle toiduainete suhtes tollikõrgendust tahetakse maksma panna, palju sööksid liha ja piima, üldse hästi sööksid.

Koosolek lõpeb kell 22.50 min.

Õige.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

nagu härra Tõnisson seda arvas oma üldistuses.

Kui liha- ja rasvaained kallimaks tehakse, siis ei tähenda see muud, kui seda, et põllumajandust katsutakse toetada kehviku kõhu ja tasku arvel. Kuid see ei ole ülesehitav politika, põllumajandust kehviku kõhu ja büdsheti arvel toetada. See on lühinägelik politika. See meid kaugele ei vii. (K. P ä t s, põl: Seda ütleb igaüks omalt seisukohalt.) Mina olen omad seisukohad asjalikkude argumentidega põhjendanud. Teie poolt ei ole mingisuguseid argumente ette toodud, mis oleksid sundinud mind ja meie rühma ümber hindama oma seisukohta.

Ka kaubabilansi seisukohalt ei kaalu asi kuigi palju. Halbused aga, mis tolli tagajärjel võivad tekkida, on suuremad, kui see väike kasu, mis tollidega tahetakse kätte saada.

Põhimõttelikult ei saa kuidagi leppida ainult niisuguste abinõudega, mis tahavad põllumajanduse tulukust tõsta ainult kehvade kihtide tasku arvel. Meie peame otsima teisi teid.

Loodan, et härra Majanduseministri ettepanek tagasi lükatakse ja käesolev eelnõu samuti.

Juhataja: Riigikogu liikmed mäletavad mõlemaid ettepanekuid. Komisjoni ettepanek oli, seaduseelnõu tagasi lükata, Majanduseministri ettepanek — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Komisjoni ettepanek ei tule iseseisvalt hääletamisele.

(Hääletatakse.) Seaduseelnõu on I lugemisel vastu võetud 34 häälega 26 hääle vastu.

(Hüüded: Lõpetada!) Ma kuulen hüüdeid,

lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku juhatajad (allkirjad).